

MART/NİSAN 1993/SAYI 27/15 000 TL. (KDV DAHİL)

Yaşadıkça Eğitim

● **Geliştiren Ana-Baba**

● **Kütüphane Kullanma Alışkanlığı**

● *MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanı Dr. Yusuf EKİNCİ ile söyleşi
"Milli Eğitim Sistemi İçinde Talim ve Terbiye Kurulunun Yeri ve İşlevi"*

● **Gençleri Sigaradan Alıkoymak**

● **Sabırlı Olmayı Öğretmek**

● **Çocuklar ve AIDS**

● **İlk Gençlik Duyguları**

İÇİNDEKİLER

Geliştiren Ana-baba

4

Doğan CÜCELOĞLU

Her ailede yedi temel aile
gereksinmesi vardır.

Gençleri Sigaradan Alıkoymak

12

Pek çok genç, sigara içen
aile üyeleri veya
arkadaşları olması
nedeniyle sigaraya
başlamaktadır.

Sabırlı Olmayı Öğretmek

13

Julius SEGAL &
Zelda SEGAL

Çocuğunuzu,
beklemeyi gerektiren
bazı uğraşlara katılması
için yönlendirebilirsiniz.

Hepimizin Uykuya İhtiyacı Var.

14

Uyku sorunları,
ana-babalarla küçük
çocuklar arasında

yaşanabilen evrensel
bağın halkasıdır.

Çocuklar ve AIDS

18

Anita DIAMANT

İşlevsel Kararlar Verebilmek

21

Sarah WERNICK

İlk Gençlik Duyguları

25

James P. COMER
İlk gençlik duygularıyla,
çocuklar romantizmi
öğrenirler.

Eğitimde Teoriden Uygulamaya

Etkin Eğitim ve Güç Tipleri

26

Mehmet SİLAH

Yayınlar

31

Kütüphane Kullanma Aalışkanlığı

6

Araştırma Gör.
Bülent YILMAZ

Günümüzde hem birey
hem de toplum için
kullanılan "çağdaşlık"
nitelemesi, genelde
eğitim, kültür, bilim ve
teknoloji alanlarındaki
gelişmişliği anlatmaktadır.

MEB Talim ve Terbiye Kurulu Bşk. Dr. Yusuf EKİNCİ ile Söyleşi:

9

'Milli Eğitim
Sistemi İçinde
Talim ve Terbiye
Kuruluşunun Yeri
ve İşlevi.

İlhami FINDIKÇI

YAYINCIDAN OKURA

Merhaba Değerli Okuyucularımız,

İnsanın en önemli ve ayırıcı özelliklerinden birisi,hiç kuşkusuz ana-baba olarak çocuğun yaşamında önemli bir rol oynamaktır.Anne-baba olmak,temelde doğal bir süreç olmasına karşılık,ana-babalık rolünde zamanla değişmelerin olduğu bilinmektedir.Çocukluk, gençlik ve yetişkinlik dönemlerine yönelik bilimsel çalışmalar,insanın gelişimi,eğitimi ve psikolojisi ile ilgili birçok yeni bilgiler sağlamıştır.Bu yeni bilgiler, her bireyin mevcut bilgilerini yeniden gözden geçirme ihtiyacını doğurmuştur.Bu nedenle anne-babaların çocuk ve gençlere yönelik bu yeni bilgiler ışığında,çocuk yetiştirme biçimlerini yeniden gözden geçirmeleri gerekmektedir.Yaşadıkça Eğitim dergisi olarak özellikle anne-babalara,öğretmenlere ve konuyla ilgili akademisyenlere bu yeni bilgileri,sürekli biçimde iletme için bir bilgi köprüsü kurmuş durumdayız.Yetişkinlerin genelde,eğitim-öğretim konularıyla ilgili yeni bilgilere ulaşmalarına katkıda bulunmaya yönelik çabalarımız ,siz okuyucularımızdan aldığımız güçle sürecektir.

Bu sayımızdaki söyleşi konumuz,temelinden çatısına kadar Milli Eğitim sistemimizde etkin rol oynayan ,Talim ve Terbiye Kurulu oldu.Söyleşimizi Talim ve Terbiye Kurulu Başkanı ,Sayın **Dr.Yusuf EKİNCİ** ile yaptık. "**Milli Eğitim Sistemi İçinde Talim ve Terbiye Kurulu'nun Yeri ve İşlevi**" başlıklı söyleşimizde,Milli Eğitim Bakanlığı'nın en önemli birimi olarak bilinen Talim ve Terbiye Kurulu'nu yakından tanıyabilirsiniz.

Sürekli yazarımız Prof.Dr.Doğan Cüceloğlu'nun bir önceki sayımızda çıkan ilk yazısına okuyucularımızın gösterdiği yoğun ilgi ,bizleri çok sevindirdi.Cüceloğlu bu sayımızdaki köşesinde, ailedeki yedi temel gereksinmeyi,örneklerle ele almış bulunuyor.Araş.Gör.Bülent Yılmaz'ın bilgi toplumunda eğitim,kültür,bilim ve teknoloji alanındaki gelişmişlik ile kütüphane kullanma alışkanlığı arasındaki ilişkiyi incelediği "**Kütüphane Kullanma Alışkanlığı**" konulu çalışmasının ,ilginizi çekeceğini umuyoruz.

AIDS deyip geçmeyin.Çoğunlukla bir suç gibi görülse de AIDS bir hastalıktır.Bu konuda çocukların sorularına nasıl cevaplar verilebileceğini "**Çocuklar ve AIDS**" konulu yazımızda bulabilirsiniz."**Gençleri Sigaradan Alıkoymak**","**Sabırlı Olmayı Öğretmek**","**Hepimizin Uykuya İhtiyacı Var**","**İşlevsel Kararlar Verilebilmek**" ve "**İlk Gençlik Duyguları**",bu sayımızda yer alan ve pratik bilgiler içeren yazılarımız.Eğitimde Teoriden Uygulamaya köşemizde Mehmet Silah'ın "**Etkin Eğitim ve Güç Tipleri**" konulu ,ilgi çekici yazısı yer almaktadır.

Saygılarımızla.

Sahibi Kültür Hizmetleri A.Ş. Fahrettin AKINGÜÇ	Bu sayıya katkıda bulunanlar Buket ÇAMLIGÜNEY Esin SUNGUR	Yapım-Yönetim YA/BA YAYINLARI 7.-8. Kısım A 21 - B Blok Daire 101 34 750 Ataköy/İSTANBUL Tel : 560 33 28 - 560 30 48 661 07 10 - 661 07 22 Fax: 560 32 13
Yazı İşleri Müdürü Bahar AKINGÜÇ GÜNVER	Montaj Turgay ZORBA Zafer UZUNTÜRK	
Yayın Yönetmeni İlhami FINDIKÇI	Fotoğraflar Temel YİRMİBEŞ	Abone Koşulları Yıllık (6 sayı) 75 000 TL. Abone ücretleri için: Yapı Kredi Bankası Bakırköy Şubesi H. No: 2888 Yaşadıkça Eğitim ya da Posta Çeki H. No: 475 009
Yayın Yardımcısı Gülray DOKUZÖĞÜZ	Film ve Renk Ayrımı FILMON	
Teknik Yönetmen Kudret GÜVENÇ	Baskı ve Cilt Serler Matbaacılık	
Dizgi Aynur TURA		

Geliştiren Ana-Baba ve Ailenin Temel Gereksinimleri⁽²⁾

Doğan CÜCELOĞLU

California State University, Fullerton/Los Angeles

**Her ailede
yedi temel
aile
gereksinmesi
vardır.**

Geçen yazımızda ana-babanın katı roller içinde kalarak, bu rolleri merkez edinerek çocuğu yöneltmesini konu edinmiştik. "Kalıplayan" ana-baba çocuğun gelişme potansiyelini birinci plana alıp onu geliştireceği yerde, kendi empoze ettiği kalıplara göre biçimlenmesine öncelik verir. "Geliştiren" ana-baba ise çocuğun kendine özgü gelişmesini çocukla her etkileşiminde ön planda tutar.

Her ailede yedi temel aile gereksinmesi vardır. Bu gereksinimler "geliştirici" ve "kalıplayıcı" aile ortamlarında farklı biçimlerde giderilir ve bunun sonucu olarak da çocuk ya gelişir ya da kendi özbenliğini kaybederek kalıplanır. Bu yazımızda "geliştirici" ve "kalıplayıcı" aile ortamlarında temel aile gereksinimlerinin nasıl biçimlendiğini inceleyeceğiz.

Değerli olma duygusu, temel aile gereksinimlerinden ilkidir. "Kalıplayan" ana-baba çocuğa sürekli, "sen olduğun gibi değerli değilsin; ancak benim sana gösterdiğim kalıplar içine girer ve o yönde kendini değiştirirsen değer kazanırsın," mesajını verir. Bu mesaj sözlü değil, ancak ilişkilerden kendini gösteren sözsüz bir mesajdır. Bu tür sözsüz ilişki mesajları, sözlü mesajdan çok daha kuvvetli olarak insanları, özellikle çocukları etkiler.¹ Değerli olma duygusu karşılanmamış çocuk kendine güven duyamaz, çekingen ve pısrık olur. Kendi başına hiç bir atılıma girişemez. Liderlik yeteneği yoktur ve başkalarını izleme, taklit etme davranışını sık sık gösterir.

"Geliştiren" ana-baba çocuğa sürekli, "sen olduğun gibi değerlisin; senin içinde geliştirilmesi gereken önemli yetenekler olduğuna inanıyorum; bu yetenekleri geliştirebilmen için sana her zaman yardımcı olacağım. Senin kendi özünü bulman ve olabileceğinin en iyisine ulaşman benim için çok önemli", mesajını verir. Bu tür sözsüz ilişki mesajları kendi düşünce, duygu ve isteklerini doğal görür ve kendine güven geliştirir. İçinde temel bir mutluluk vardır ve ne saldırgandır ne pısrık; ne var ki, liderlik özelliği baskın, girişimci ve etkin biri olarak gelişir.

Kişilerin birbirine güven duyması, ailenin ikinci önemli gereksinmesidir. "Kalıplayan" ana-baba aile içinde koşullu bir güven duygusunun gelişmesine yol açar. Kişi ancak belirli kalıplara uyduğu zaman değer kazanacağını, kalıpların dışına çıktığı zaman kendisine hiç değer verilmeyeceğini bildiği için, karşıdakine güven duyup kendini olduğu gibi gösteremez. Bu tür kalıplayıcı aile ortamındaki çocuk, kendi doğasının kabul edilmeyeceğini, cezalandırılacağını bildiği için yalan söylemek zorunda kalır. Zamanla kendi özünden gittikçe uzaklaşarak, başkası bilmediği sürece, yakalanmadığı sürece yalan söylemekte bir mahzur görmez hale gelir.

"Geliştiren" ana-baba ailede güven ortamının gelişmesine olanak sağlar; çünkü kişilerin başkalarından saklamak zorunda kalacakları, utanacakları bir gerçekleri yoktur. Bu kişiler kendilerine güvendikleri gibi, ailedeki diğer insanlara da güvenirler. Bu nedenle kişisel bütünlükleri gelişir; yani, duygu ve düşündüklerini olduğu gibi söyler ve söyledikleri gibi davranırlar. Yalan söylemeyi bilmezler ve yalandan çok rahatsız olurlar.

Yakınlık ve dayanışma duygusu, aile gereksinmelerinden bir diğerini oluşturur. "Kalıplayan" ana-babanın baskın olduğu ailede kişiler arasında güvensizlik olduğu için bir yakınlık ve dayanışma duygusu yoktur. Ancak bazı kalıplara uyulduğu takdirde, kişiler birbirlerine yardım etmelidir anlayışı hakimdir. "Geliştiren" ana-baba, ailede yakınlık ve dayanışma duygusunu geliştirir. Bu tür ailede yetişen çocuklar, kalıp ve karşılık beklemeden kolaylıkla işbirliği içine girerler ve zor anlarda birbirleriyle hemen dayanışma içine girebilirler.

Sorumluluk duygusu, dördüncü aile gereksinmesini oluşturur. "Kalıplayan" ana-baba çocuğun kendi duygu, düşünce ve davranışlarından sorumluluk duymasına olanak vermediklerinden, bu tür aileden yetişen insanlarda sorumluluk duygusu gelişmemiştir. "Geliştiren" ana-baba, aile içindeki her bireyin kendi düşünce, duygu ve davranışlarından sorumlu olması gerektiği üzerinde önemle durur. Geliştirici ortamdan gelen insan, kendi davranışlarının sorumluluğunun bilincinde olarak hareket eder; eğer bu davranışın sonucu olarak bir olumsuz durum ortaya çıkarsa, sorumluluğu kendi üzerine alır ve durumu düzeltmeye çalışır. Kalıplayıcı ortamdan gelen kişi ise kendi davranışlarının sonucundan sorumluluk almaz; eğer bir olumsuz durum ortaya çıkarsa, hatayı mutlaka başkasına yükler ve durumu düzeltmek için hiç bir çabaya girmez.

Mücadele etmesini ve zorlukların üstesinden gelmeyi öğrenme duygusu, ailenin beşinci temel gereksinmesidir. "Kalıplayan" aile ortamı, çocuklara sadece kalıplara uymayı öğretir. Kalıplara uymayan ortamlarda yalan söylenir, sorumluluk alınmaz ve ortaya çıkan zorluğu çözmek için çaba gösterilmez. "Geliştiren" ana-baba, çocuklarının yeteneklerinin gelişmesi ve sorumluluk kazanması için çocuğun zorluklarla başetmesine olanak sağlarlar. Bu tür deneyimler yoluyla çocuk, sorunları çözmede yeni beceriler geliştirir ve her zorluğu yenşte kendi öz yeteneklerine güveni artar.

Mutluluk ve kendini gerçekleştirme duygusu, ailenin temel gereksinmelerinden altıncısıdır. "Kalıplayan" aile ortamında sürekli bir kuşku ve kaygı vardır; kişiler dışlarında kendilerine empoze edilen kalıplara uyma çabasının ötesinde kendi özlerini gerçekleştirme için ne zaman, ne enerji, ne de teşvik bulurlar. Bu tür teşvik, "geliştiren" ana-babadan gelir. "Kalıplayan" ana-baba, çocuğa nasıl körü körüne kalıplara uyulacağını öğretirken; "geliştiren" ana-baba, çocuğa duygu, düşünce ve davranışlarıyla kendini yansıtmayı ve kişisel bütünlüğü öğretir.

Sağlıklı mânevi yaşamın temellerini oluşturma duygusu, aile gereksinmelerinin sonuncusunu oluşturur. Her bir insanın kendi yetenekleri, düşünceleri, duyguları içinde tüm evrenin doğal bir parçası olarak kabul edilmesi, mânevi yaşamın gelişmesi için gereklidir.² İyilik, kötülük, yararlı olma, zararlı olma yargıları kişinin kendi vicdanında, sorumluluğunda köklenirse o kişi içten denetimli biri olarak yetişir. Katı din kuralları içinde yetiştirilen çocuk, kendi dışında bazı kurallara göre yargılanacağına ya da ödüllendirileceğine inanır; dıştan denetimli biri olarak yetişir. "Geliştiren" ana-baba vicdanını geliştirerek, çocuğun kendi değerlerinin bilincine varmasını ister; bu yolda akıl, gözlem, sosyal yaşam inkar edilmez; aksine vicdanın gerçekçi temellere dayanması için sürekli olarak insan akli, gözlemleme ve yaşam kullanılır. Öte yandan "kalıplayıcı" ana-babanın önem verdiği tek konu, kurallara körü körüne uymaktır. Kişinin vicdan gelişimine, akla, gözlemlemeye ve sosyal yaşama önem verilmez.

"Kalıplayıcı" ana-babanın önem verdiği tek konu, kurallara körü körüne uymaktır.

(1) Bu tür sözsüz ilişki mesajları, Yeniden İnsan İnsana adlı kitabımda (Remzi Kitabevi, 1991) ayrıntılarıyla inceledim. İsteyen okuyucu oradan daha geniş bilgi alabilir.

(2) İçimizdeki Çocuk kitabımda (Remzi Kitabevi, 1992) mânevi yaşamın anlama ve önemi daha ayrıntılı olarak anlatılmıştır.

Kütüphane Kullanma Alışkanlığı

Araş.Gör. Bülent YILMAZ
HÜ Kütüphanecilik Bölümü

Günümüzde hem birey hem de toplum için kullanılan "çağdaşlık" nitelemesi, genelde eğitim, kültür, bilim ve teknoloji alanlarındaki gelişmişliği anlatmaktadır.

Günümüzde çağın değerlerine sahip birey ve onun içinde bulunduğu toplum için kullanılan "çağdaşlık" nitelemesi, genelde eğitim, kültür, bilim ve teknoloji alanlarındaki gelişmişliği anlatmaktadır. Diğer bir deyişle, çağdaşlık nitelemesini hak etmek, çağımızda insanın ve toplumun gelişimini sağlayan değerlere sahip olmakla olanaklıdır. Örneğin; "yüksek okullaşma" oranı düşük, basılan yıllık kitap sayısı az, bilim adamı sayısı yetersiz ve üretim araçları gelişmemiş toplumların çağdaş, dolayısıyla gelişmiş olduğunu söyleyemeyiz. İnsanlık tarihinin her çağında ortaya çıkan yeni ve o çağa özgü değerler bulunmasına karşın, bazı insanlık değerlerinin bütün çağlar için, çağdaşlığı belirleyen

ölçütler olarak varlığını sürdürdüğü söylenebilir. Yukarıda söz ettiğimiz eğitim, kültür, bilim ve teknoloji, hemen her çağda geçerli olabilen genel çağdaşlık ölçü ya da değerleridir. Bu genel ölçütlerin yanısıra birtakım daha özel ölçütler de bulmak olanaklıdır. Bunlardan bir tanesi "kütüphane kullanma alışkanlığı"dır. Karşıdan bakıldığında, önemsiz bir ayrıntı gibi görünmesine karşın, bireysel ve toplumsal yaşamda "kütüphane kullanma alışkanlığı" oldukça önemlidir. Çünkü kütüphane kullanma alışkanlığı, yukarıda belirttiğimiz genel çağdaşlık değerlerinin bir anlamda besin kaynağıdır. Daha somut söylemek gerekirse; bir kişinin eğitilmiş ve kültürlü olabilmesi, herhangi bir bilim alanında

**Kütüphane
kullanma
alışkanlığı,
genel
çağdaşlık
değerlerinin
bir
anlamda
besin
kaynağıdır.**

ilerleyebilmesi ve yeni teknolojilere ayak uydurabilmesi, bunlarda temel girdi olan "bilgi"ye ulaşabilmesi ile yakından ilgilidir. Kütüphane, dünyanın herhangi bir yerinde üretilen ve çeşitli biçimlerde (kitap, kaset, film vb.) kaydedilen bilgiyi toplayarak, düzenleyen ve gereksinim duyana sunan toplumsal bir kurumdur. Eğitim, bilim, kültür ve teknoloji ile kütüphane kullanımı arasındaki ilişki işte bu noktada ortaya çıkmaktadır. Kısaca özetlemek gerekirse;

1- Çağdaş bir kişi ya da toplum olmak için eğitim, kültür, bilim ve teknoloji alanında gelişmiş olmak gerekir.

2- Eğitim, kültür, bilim ve teknoloji alanında gelişmek, bilgiye ulaşmakla olanaklıdır.

3- Kütüphane, bize gereksinim duyduğumuz "bilgi"yi sunar.

4. Çağdaş olabilmek için "Kütüphane kullanma alışkanlığı"na sahip olmak gerekli, bir anlamda zorunludur.

Burada açıklanması gereken bir nokta da şudur: Kişinin, gereksinim duyduğu her bilgiye kendi olanakları ve çabasıyla ulaşması çoğu zaman olanaksızdır. Kütüphane, kişiyi bu olanaksızlıktan kurtaran kurumdur.

Birçoğumuz yaşamımızda bir kütüphaneye ilk kez gidişimizi güçlükle anımsarız. Yapılan araştırmalar, kişilerin kütüphaneye ilk kez ya aile üyelerinden birisi, ya arkadaşlar ya da bir okul / sınıf gezisi kapsamında öğretmeni ile gittiğini göstermektedir. Başlangıçta pek farkında olunmayan bu gidişler, aslında, bilimsel bir kafa ile kültürlü bir kişilik yapısının temelini atmaktadır. Bu noktada hemen şu gerçeğin altını çizmek istiyoruz: Sağlam bir kütüphane kullanma alışkanlığı, bireyin çocukluk döneminde ve özellikle ailenin etkisi ve çabası ile oluşur. Kuşkusuz, çocukluk dönemini, okul öncesi ve ilkokul dönemi olarak netleştirmeli ve kütüphane kullanma alışkanlığının yaratılmasında arkadaş

çevresi ile öğretmenin etkisinin de unutulmaması gerektiğini hatırlatmalıyız. Ancak, burada vurgulanması gereken bir nokta da şudur: Çocuğunu kütüphaneye götüren ebeveynlerin kendilerinin kütüphane kullanma alışkanlığının olmayışı, çocuğun alışkanlığını olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Yapılan araştırmalar, bu konu ile ilgili çeşitli saptamalar yapmamıza yardımcı olmaktadır:

✓ Kütüphaneyi ilk kez okul öncesi dönemde, çocukluk ve gençlik çağında ziyaret eden kişiler, yaşamlarının diğer dönemlerinde de kütüphane kullanmayı sürdürmektedirler.

✓ Kendi çocukluklarında kütüphane kullanan yetişkinlerin % 86'sının çocukları da kütüphane kullanmaktadır. Buna karşın, çocukluklarında kütüphane kullanmayan anne-babaların, sadece % 73'ünün çocukları kütüphane kullanıyor.

✓ Kütüphane kullanma alışkanlığı edinmek için, gençlik dönemi geç kalınmış bir dönem değildir. Yine, gençliğinde kütüphane kullanmayan ebeveynlerin çocuklarının da genelde bu alışkanlığa sahip olmadığını gösteren pek çok araştırma vardır.

✓ Halen kütüphane kullanan yetişkinlerin % 90'ının çocukları kütüphane

Sağlam bir kütüphane kullanma alışkanlığı, bireyin çocukluk döneminde ve ailesinin çabasıyla oluşur.

nede gerçekleştirilen çeşitli kültürel etkinliklere katılmak, oturmak, zaman geçirmek, arkadaşlarla birlikte olmak gibi kütüphane kullanma biçim/amaçları bunlardan bazılarıdır. Şunu söylemek istiyoruz: Kütüphane kullanma biçimi, kişinin kütüphane kullanma alışkanlığının geçici ya da kalıcı olmasını etkilemekte, gerçek amaçlarla kullanıldığında alışkanlık sürekli olmaktadır. Nitelikli bir eğitim ile bilime giden yol kütüphaneden geçmek zorundadır.

kullanma alışkanlığına sahip görünmektedir. Bunu şöyle de söyleyebiliriz: Kütüphane kullanan yetişkinlerin çocuklarının alışkanlığına sahip olma olasılığı, kütüphane kullanmayan yetişkinlerin çocuklarına göre daha yüksektir.

✓ Halen kütüphane kullanan yetişkinlerin çoğunluğu, kütüphane kullanmaya 10 yaşın altında başlamıştır.

Özetle, kütüphane kullanma alışkanlığı çocukluk ve gençlik döneminde, özellikle ailenin, ikincil olarak da arkadaşlar ile öğretmenin etkisi sonucu kazanılmaktadır.

İnsanlar kütüphaneye neden giderler? Kütüphane hangi amaçlarla kullanılır? Türkiye'de özellikle halk kütüphane-

lerine, ne yazık ki, genelde ortaöğretim öğrencileri ödev yapmak için gitmektedir. Oysa, kütüphanelerin gerçek kullanım amaç ve biçimleri oldukça önemli ve çeşitlidir. Kitap-dergi ödünç almak, ansiklopedi, sözlük, yıllık vb. danışma kaynaklarını kullanmak, dergi-gazete okumak, araştırma yapmak, kaset, film vb. kullanmak-ödünç almak, kütüpha-

Özgür ve eleştirci kafalı, zeki, toplumsal sorumluluk sahibi bireyler yetiştirmede önemli olan kütüphane kullanma alışkanlığını bireylere kazandırmada, devletin ve onun bir parçası olarak kütüphanelerin yapmaları gereken ödevler çoktur. Ancak, bunların dışında bizim dikkat çekmek istediğimiz boyut; bu konuda aile ve öğretmenlere düşen görevdir. Kütüphanelerin Türkiye'de genelde nicelik ve nitelik açısından yetersiz oluşu, bireylerin kütüphane kullanma alışkanlığı kazanamayışlarında

önemli ancak tek başına yetersiz bir nedendir. Ne olursa ve nasıl olursa olsun çağdaş bir birey ve toplum yaratmak; eği-

tim, bilim ve kültür alanlarında gelişmek istiyor isek kütüphane kullanma alışkanlığı yaratmak zorundayız. Bilime ulaşmak, bilimsel araçlarla olanaklıdır ve "kütüphane kullanma" bu araçlardan birisidir. Bu bilinci yerleştirmek, bu konudaki ilk adım olacaktır.

Nitelikli bir eğitimle bilime giden yol, kütüphaneden geçmek zorundadır.

MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanı

Dr. Yusuf EKİNCİ İle Söyleşi:

"Milli Eğitim Sistemi İçinde Talim ve Terbiye Kurulunun Yeri ve İşlevi"

İlhami FINDIKÇI

Sayın Ekinci, öncelikle Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu'nun tarihçesini kısaca özetler misiniz

Başkanlık 22 Mart 1926 tarihinde kabul edilip 3 Nisan 1926 tarihinde yürürlüğe giren 789 sayılı "Maarif Teşkilâtına Dair Kanun"un ikinci maddesine göre "Milli Talim ve Terbiye Dairesi" adıyla kurulmuştur.

Atatürk, 1 Kasım 1926'da Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yaptığı konuşmada "Memlekette talim ve tedris esaslarını, ilmî ve müstakil bir merkezden sevk ve idare maksadıyla tasavvur edilen Talim ve Terbiye Dairesi kurulmuştur." diyerek Başkanlığın görev alanlarını ve çalışma esaslarını belirtmiştir.

Talim ve Terbiye Kurulu, halen 31 Ocak 1993 tarih ve 21482 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan yönetmelik hükümleri-ne göre görevlerini sürdürmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı organizasyon yapısı içinde Talim ve Terbiye Kurulu'nun yeri ve işlevleri konusunda bize bilgi verir misiniz

Atatürk'ün kurmuş olduğu Talim ve Terbiye Kurulu, Milli Eğitim Sistemimizin Türk insanına daha iyi hizmet verecek bir yapıya kavuşmasını sağlayacak politika, ilke ve stratejileri geliştiren ve karara bağlayan bir organdır.

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, MEB bünyesinde yer alan müstakil bir birim olarak çalışmak-

YUSUF EKİNCİ

1965'te Balıkesir Necatibey Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümü'nden mezun oldu. AÜ Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bölümü'nde (1980) lisans eğitimini tamamladı. AİTİA Kamu Yönetimi dalında Yüksek lisans (1982); AÜ'de "Ahilik ve Cumhuriyet Döneminde Meslek Eğitimi" konulu tezi ile Doktora (1987) derecesi aldı. İlköğretim Genel Müdürlüğü'nde Şube Müdürü, Personel Genel Müdürlüğü ile Çıraklık-Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü'nde Genel Müdür Yardımcısı, Hizmetiçi Eğitim Daire Başkanı, Müsteşar Yardımcısı olarak görev yaptı. Çeşitli yayın organlarında yayınlanmış makaleleri vardır.

24.12.1992'de atandığı MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı görevini sürdürmektedir. Evli ve iki çocuk babasıdır.

tadır ve doğrudan Milli Eğitim Bakanı'na bağlıdır.

Yapı olarak;

- a) Başkanlık
- b) Talim ve Terbiye Kurulu
- c) Daire Başkanlıkları
- d) Enstitüler
- e) Şube Müdürlüklerinden oluşmaktadır.

Talim ve Terbiye Kurulu'nun görevleri kısaca şunlardır:

a) Bakanın en yakın ilmî danışma ve karar organı olarak Millî Eğitimimizin amaçlarına, ilkelerine uygun bir şekilde ve çağdaş metodlarda topyekûn millî eğitimi gerçekleştirmek için gerekli tedbirleri almak.

b) Eğitim sistemini, eğitim plân ve programlarını bütün eğitim araç ve gereçlerini araştırmak, geliştirmek için gerekli tedbirleri almak.

c) Yurt içi ve yurt dışı eğitim hareketlerini takip etmek ve değerlendirmek.

ç) Programlarına göre ders veya yardımcı ders kitaplarını hazırlamak, hazırlatmak veya satın almak.

d) Satın alınması veya imâl edilmesi öngörülen eğitim araç ve gereçlerini eğitime katkıları bakımından ve ekonomik yönden incelemek, uygun görülenleri ilgililere bildirmek.

e) Bakanlık birimlerince hazırlanan eğitim ve öğretimle ilgili kanun tasarılarına, tüzük ve yönetmeliklere, gerektiğinde Hukuk Müşavirliği'nin de görüşünü alarak son şeklini vermek ve ilgili makamlara sunmak.

f) Yasama organı üyelerince veya diğer bakanlıklarca hazırlanan, eğitim ve öğretimle ilgili kanun teklif ve tasarıları hakkında Hukuk Müşavirliği'ne görüş bildirmek.

g) İlköğretim ve ortaöğretim kademesinde yurt içi ve yurt dışı eğitim kurumlarından alınmış diploma ve öğrenim belgelerinin derece ve denkliklerinin tespiti konusunda esasları belirlemek; bu esaslar çerçevesinde denklik işlemleri yapmak veya yaptırmak.

h) Yabancı ülkelere gönderilen öğretmen ve öğrenciler için esas olacak öğretim plânlarını incelemek.

ı) Milli Eğitim şûrasının sekreterlik görevini yürütmek.

i) Eğitim ve öğretimle ilgili denetleme raporlarını incelemek ve değerlendirmek.

j) Eğitim ve öğretim kurumlarımızı, standartlarını geliştirici tedbirleri almak.

k) Ülkemizle yabancı ülkeler arasında yapılacak ikili ve çok taraflı kültür anlaşmaları ve bu çerçevede hazırlanacak kültürel değişim ve eğitim protokolleri ile ilgili olarak görüş bildirmek, gerektiğinde temsilci göndermek; uluslararası eğitim ve kültür toplantıları için hazırlanan görüşleri incelemek, mütalâa bildirmek ve toplantılarda alınan kararların yur-

dumuzda değerlendirilmesini sağlamak.

l) Öğretmenlik mesleğinin ve eğitim idareciliğinin nitelik bakımından gelişmesini sağlayıcı tedbirleri almak.

m) Gençleri Cumhuriyet esaslarına göre hazırlayacak ve okullarda millî terbiyeyi kuvvetlendirecek tedbirleri almak.

n) Eğitim ve öğretimle ilgili özel ihtisası gerektiren alanlarda bilim ve meslek kuruluşlarının iştirakini de sağlayacak şekilde araştırma-inceleme ve geliştirme faaliyetlerinde bulunmak üzere ihtisas komisyonları kurmak.

o) Bakan tarafından onaylanan kararların yürürlüğe konulması ile ilgili iş ve işlemleri yapmak.

ö) Eğitim ve öğretimdeki gelişmeleri ve yenilikleri araştırarak gerekli gördüğü konuların Millî Eğitim Şûrası gündemine alınmasını sağlamak.

p) Kişi ve kuruluşlarca, incelenip tavsiyesi istenilen eserler hakkında gerekli iş ve işlemleri yapmak.

r) Gerektiğinde ders kitapları ve diğer eğitim araç ve gereçlerinin hazırlanmasında yükseköğretim kurumları ile işbirliği yapmak.

**Görüldüğü kadarıyla
Kurulu'nuzun çok önemli
görevleri bulunmaktadır.
Kurulunuzun bu görevleri
içinde özellikle, Bakanlığın
bilimsel danışma ve karar
organı rolünün, günümüz bilgi
toplumuna geçiş sürecinde çok
daha önem kazandığı
düşüncesindeyim. Bilimsel
danışmanlık deyince aklımıza
Millî Eğitim Şûraları geliyor.
Hazırlıklarına başlanılan XIV.
Millî Eğitim Şûrası ile ilgili
çalışmalar konusunda bilgi
verir misiniz ?**

XIV. Millî Eğitim Şûrası'nın gündemi yapılan bir anket sonuçlarına göre belirlendi. Buna göre, XIV. Millî Eğitim Şûrası'nda "Okul Öncesi Eğitim ile Eğitim Yönetimi ve Eğitim Yöneticiliği" konuları görüşülecek.

Şûra hazırlık dokümanlarının, hazırlık çalışmalarının ilk safhası tamamlandı. Bu çalışmalara Bakanlığımız uzmanlarının yanında, üniversite öğretim üyeleri de katıldı.

Şûra'ya gündem konuları ile ilgili bütün kesimlerin temsilcilerinin katılmasına özen göstereceğiz. Bu

amaçla Şûra Yönetmeliği'nde gerekli değişiklikleri yaptık. Geniş bir katılımı gerçekleştirecek XIV. Millî Eğitim Şûrası'nda alınacak kararların eğitim sisteminin gelişmesine ışık tutacağı inancındayım.

Ayrıca, bu konudaki çalışmalarımız sadece XIV. Millî Eğitim Şûrası hazırlıkları değil. Bundan önce yapılan Millî Eğitim Şûra'larında alınan, ancak; henüz uygulamaya konulmamış kararların uygulanması için gerekli çalışmaları da yapıyoruz

Sayın Ekinci, sizin akademik açıdan ilgilendiğiniz konulardan birisi de halk eğitimi. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanı olarak ülkemizdeki halk eğitimi ve özellikle ana-baba eğitimi konusundaki görüşlerinizi öğrenebilir miyiz ?

Bildiğiniz gibi, "Yaygın Eğitim" XIII. Millî Eğitim Şûrası'nın tek gündem maddesi idi. Bu Şûra'da yaygın eğitim ile ilgili konular bütün yönleriyle tartışıldı, çok önemli kararlar alındı. Bu kararların bir kısmı uygulandı, bir kısmının uygulamaya geçirilmesi için de çalışıyoruz.

XIII. Millî Eğitim Şûrası'nda yaygın eğitim ile ilgili olarak yapılan tespitlere ilave edilecek bir şeyim yok. Gerçekten, ülkemizde yaygın eğitim, başka bir tabir ile yetişkin eğitimi, örgün eğitime nazaran daha az gelişmiştir. Bunun başlıca sebebi, Devlet'in bu alana fazla kaynak ayıramamasının yanında, vatandaşlarımızın yaygın eğitim taleplerinin henüz istenilen seviyeye çıkmamış olmasıdır.

Bugün, gelişmiş Batı ülkelerinde 15 ve daha yukarı yaş grubundaki nüfusun, her yıl en az %30'u, en az bir yaygın eğitim kursuna katılıyor. Çünkü, söz konusu ülkelerdeki insanlar, işlerini kaybetmek veya daha iyi imkanlara kavuşabilmek için, mutlaka yetişkinler için açılan kurslara devam etmek mecburiyetinde olduklarını biliyorlar. Hatta, bu kurslara devam edebilmek için ülkemiz şartlarına göre astronomik ücretler ödüyorlar. Ayrıca, işverenler de işçilerinin katılacağı kursların giderlerini karşılıyorlar. Çünkü, işveren de ilave eğitim görmüş işçilerden daha fazla verim alacağına inanıyor.

Tabii, bu kurslar sadece meslek kursları değil, sosyal-kültürel kurslara talep de çok fazla.

Ülkemiz, bilgi toplumu olma yolunda ilerledikçe, yetişkin eğitime olan talep artacaktır. Bugün, insanların okullarda öğrendikleri bilgilerin, hayat boyunca kendilerine yetmeyeceğini biliyoruz. Yakın zamanda buna inanmaya ve gerekli tedbirleri alma-

ya da başlayacağız. O zaman yetişkin eğitiminde büyük bir talep patlaması olacağına inanıyorum.

Ülkemizin gündeminde bulunan işsizlik sigortasının uygulamaya geçirilmesi ile bu konuda ciddi ilerlemeler sağlanacaktır.

Ana-baba Eğitimi, XIII. Millî Eğitim Şûrası'nda da geniş olarak tartışılmış, bu konuda bazı kararlar da alınmıştı.

Herşeyden önce bir hususu belirtiyim. Zaman zaman yetişkin eğitime farklı anlamlar verdik. Yetişkin eğitimi bir zamanlar okuma-yazma öğretimi olarak algıladık, bir zamanlar meslek kursları olarak algıladık, bir zamanlar da sadece sosyal ve kültürel faaliyetler olarak algıladık. Yetişkin eğitimi bunlardan biri değil, hepsidir. Yetişkin eğitiminin toplumun ihtiyaç duyduğu bütün alanlara yaygınlaştırılması lâzım.

Bugün ülkemizdeki yetişkinlerin sadece meslek eğitimine değil, boş zamanlarını değerlendirme, bir işyerinin üyesi olma şuurunu geliştirme, arkadaşları ile uyum içersinde yaşama gibi birçok konularda düzenlenecek eğitim faaliyetlerine ihtiyaçları vardır. Bu tür eğitim ihtiyaçları, ekonomik, sosyal ve kültürel alandaki gelişmelerimize paralel olarak daha da artacaktır.

Ben, Ana-Baba Eğitimi bu çerçevede değerlendiriyorum. Uyumlu bir aile kurma ve bu aileyi mutluluk içinde devam ettirme gibi bir konuyu ihmal etmemiz mümkün değildir. Bu konularda, örgün eğitim kurumlarında öğrencilerimize yeterli bilgiyi verdiğimizizi de söyleyemeyiz. Öyleyse, görev yetişkin eğitime düşüyor.

Ülkemizde Ana-Baba Eğitiminin gündeme gelmesinde ve gelişmesinde öncülük yapan üniversitelere ve gönüllü kuruluşlarımıza teşekkür ediyorum.

Sayın Ekinci, bize ayırdığınız zaman ve verdiğiniz bilgiler için teşekkür ederiz.

Gençleri Sigaradan Alıkoymak

**Pekçok genç,
sigara içen aile
üyeleri veya
arkadaşları
olması
nedeniyle
sigaraya
başlamaktadır.**

Ben sigaraya 14 yaşındayken başladım. O zaman bir lokantada çalışıyordum. Birlikte çalıştığım garsonlar sigara içiyorlardı ve ben sigaraya başladığımda, beni vazgeçirmeye çalışmadılar.

Sigara içmenin zararları hakkında bazı konuşmalar yapıyordu. Sigara paketleri üzerinde de uyarıcı yazılar bulunmuyordu. Sigara içmek bana yetişkinlere ve bilgilere özgü davranışlardan biriymiş gibi geliyordu.

American Lung Association (A. Akciğer Cemiyeti), ne göre; sigara tiryakisi gençler 11 ile 14 yaşları arasındadır. Bugün, sigaranın zararları daha iyi duyurulmaktadır. Ancak, buna rağmen pek çok genç benim başladığım nedenlerle (sigara içen aile üyeleri, arkadaşları veya çalışma arkadaşları olması nedeniyle) sigaraya başlamaktadır.

Bir gencin sigara içip içmeme kararında, akranları önemli rol oynamaktadır. Çünkü, gençler kendileri için önemli

olan kişilerin yaptıkları ile özellikle ilgilirlirler. Yapılan davranış sigara içmek gibi sağlıksız bir davranış bile olsa... 17 ile 19 yaşları arasındaki gençlerden sigara tiryakisi olanların oranı, 1976'da % 29 iken; 1991'de % 19'a düşmesi, sevindirici bir durumdur.

Kuşkusuz, en iyisi bir gencin sigaraya hiç başlamamasıdır. Sigaraya karşı eğitsel kampanyalar, gençleri düşündürmektedir. Lise öğrencileri arasındaki günde bir paket içen tiryakilerin % 76'sı, bir kampanya çalışmasıyla sigaraya karşı hoşnutsuzluk geliştirdiklerini belirtmişlerdir.

Sigaranın, kendisini okul basketbol takı-

mından uzaklaştıracak kadar soluksuz (nefessiz) bıraktığını anlaması, bir genç için sigarayı bıraktıracı güçlü bir etken olmuştur.

Ana-babalar Ne Yapabilir?

Ana-babalar için, gençlik dönemindeki çocuklarının sigara içtiğini farketmek, anlamak çok kaygı vericidir. Yaşamınız boyunca her türlü tehlikeden sakındığınız çocuğunuzun kendi kendini zehirlemesini seyretmek, gerçekten çok zordur. Ne yazık ki ana-babalar gençlik çağındaki çocukları hemen sigaradan vazgeçiremezler. Gençler sigaraya bağlı rahatsızlıklardan (kanser vb) etkilenmeyeceklerini düşünürler. Kendilerini incinmez ve ölümsüz gibi görürler. Bu nedenle de ana-babalarının sigaranın zararlarına ilişkin uyarılarını kulak arkası ederler.

Sigara içen ana-babaların çocuklarının da sigara içtiği araştırmalarla bulunmuştur. Eğer sigara için ana-babadan biri sigara içmeye son verirse, çocuklarının da bu davranışı örnek alarak sigarayı bırakması veya hiç başlamaması da mümkündür. Ana-babanın sigaraya son vermesi, gencin sigarayı bırakmasına neden olabilecek en önemli, başlı başına etkenlerden biridir.

Sigara içmeyen ana-babalar evin her hangi bir bölümünde sigara içilmesi konusunda hoşgörüsüz ve uyanık olmalıdırlar. Gençlik çağındaki çocuklarının sebep-sonuç ilişkisini yakalamalarına yardımcı olmalıdırlar. Örneğin; sigara içmenin dişleri sarartabileceği ve nefesi kötü kokutması gibi. Bu biçimdeki davranışlar ile ana-babalar, gençlik dönemindeki çocuklarının sigara içmek konusunda kendi kararlarını olumlu yönde almalarını sağlamış olurlar.

5 Yaşındaki Murat'ın annesinin sıkça kullandığı sözlerden birisi "**biraz bekleyemez misin?**" Yeni bir oyuncak almak, kaymayı öğrenmek, sinemaya gitmek vb. beklemeyi gerektiren etkinlikler vardır.

Ama Murat hep sabırsızlanır ve anlamakta güçlük çeker. Bu çekişme annesinin "**üç k'lı**" bağırmasıyla sona erer: **Kaygılı, kıskırtılmış ve kızgın.**

Murat'ın durumu biraz uç bir örnek olabilir, ama davranışı da alışılmamış değildir. Çocuklar zevklerini erteleyebilme kapasitesiyle doğmazlar ve büyüdükçe, sabırla ilgili deneyimleri yaşamak onlara zor gelebilir. Öğrenme dirimsel ve yaşam çeşitli yaşantılarla doludur. Bu yaşantılardan bizim beğenilerimize uygun olanlar, bizim için adeta biçilmiş birer

kaftandırlar. Dolayısıyla beğenilerimize yönelik olan yaşantıları daha çabuk öğreniriz. Bekleme kapasitesi, engellemeler ve strese karşı güçlü bir savunma mekanizması olabilir.

Çocukların arzuları ile bunların gerçekleşmesi arasında geçen zamanı kabullenmeyi öğrenmeleri için başvurulabilecek bazı kurallar vardır.

Bu kurallar şunlardır:

● **Sabretmeyle ilgili pratik yapabilecek fırsatlar yaratmak.**

Çocuğunuzu beklemeyi gerektiren bazı uğraşlara katılmak için yönlendirilebilir ve cesaretlendirebilirsiniz. Psikiyatr Theodore Isaac Rubin, M. D., çeşitli etkinlik önerilerinde bulunmaktadır: Para kolleksi-

yonu yapmak; balık tutmak; almayı hedeflediği bir şey için para biriktirmek; bir yavru köpeği yetiştirmek ve bir 'boz-yap'ı tamamlamak gibi. Eğer çocuğunuz sabırsızlanırsa ve "3 k durumu" (kaygı, kıskırtma ve kızgınlık) başlarsa, ona cesaret vermeli ve ona zaman ayırması, sabırlı olması gerektiği hatırlatılmalıdır.

● **Çocuğun sabrını ödüllendirmeye çalışmak.**

Bizim büyüklerimiz, bizi iyi şeylerin sabredilerek elde edilebileceği fikriyle yetiştirdiler. Bu görüş hâlâ doğru, ama ta ki bir çocuk iyi şeylerin mutlaka sabretmenin, sabırla beklemenin sonunda olduğunu öğrendiğinde, kuşkusuz bazı hayal kırıklıkları da kaçınılmazdır. Örneğin hava yağmurlu olduğu için uzun zaman önce planlanan hafta sonu pikniği suya düşebilir veya aniden rahatsızlandığınız için, çocuğunuza söz verdiğiniz günde basketbol topunu alamayabilirsiniz. Ama, mümkün olduğunca, sabretmeyle ilgili yaşantı fırsatı tanıyın ve sabır gösterdikçe, onu yüreklendirerek çocuğunuzu destekleyin.

● **Övgü göstermek.**

Aldığınız önemli bir telefon nedeniyle çocuğunuzu ana okuluna bırakıp işinize gitmeniz gerektiğinde, 6 yaşındaki çocuğunuzun sızlanmayı sürdürmesi karşısında soğukkanlılığınızı koruyamamanız doğaldır. Ama, çocuğunuz alışmadık biçimde bir şeye katlandığı zaman, çocuğunuza övgünüzü göstermemeniz doğal değildir. Bu davranışı başış gibi görmeyin. Onun sabrını takdir ettiğinizi ve onun çabalarının sizi gururlandırdığını söylemekten çekinmeyin. Ana-babanın onayı, beğenisi en kuvvetli itici güçtür.

● **Örnek olmak**

Çok yönlü talepler ve önceliklerin yarıştığı bir dünyada, bu her zaman kolay değildir. Ama yine de çocuğunuz ayak kabısını bağlayıncaya dek fazladan bir kaç dakika sakince bekleyebilirsiniz. Trafik sıkıştığında sükûnetinizi koruyarak, çocuğunuzun, anlık bebekçe zevklerden, olgun biçimde sabırla davranmaya geçişinde, yardım edebilirsiniz. Sizin sabrınız sabırlılık sınırınız çocuğunuzun öğrenmesi için en önemli ipucu olacaktır.

(Çeviren: Gülay DOKUZOGUZ)

Sabırlı Olmayı Öğretmek

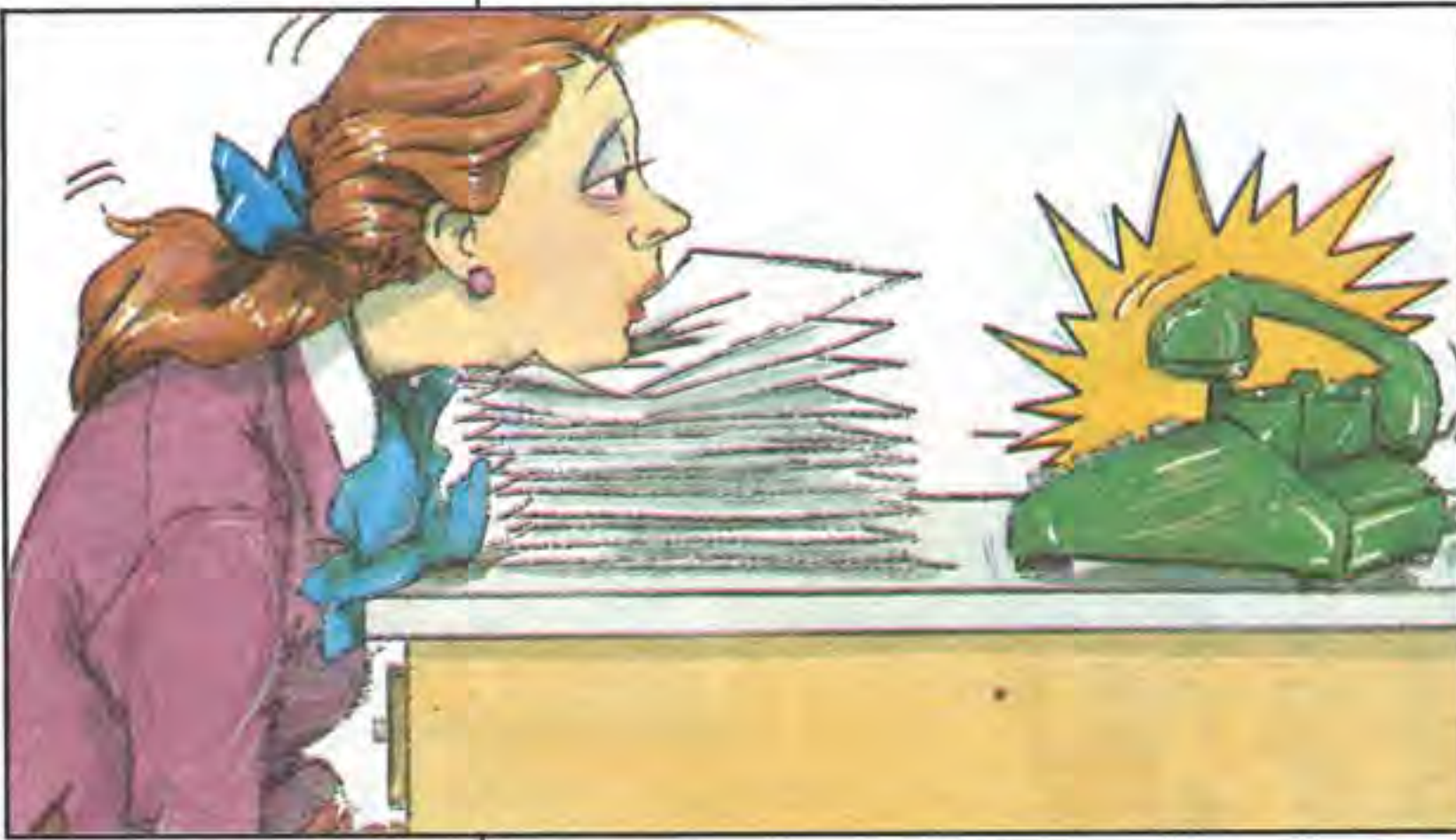

Çocuğunuzu, beklemeyi gerektiren bazı uğraşlara katılması için yönlendirebilirsiniz

Julius SEGAL & Zelda SEGAL

Hepimizin Uykuya İhtiyacı Var

*Uyku sorunları,
ana-babalarla
küçük çocuklar
arasında
yaşanabilen
evrensel bağın
halkasıdır.*

"Oğlum orta kulak iltihabı oldu. Üç gece boyunca, gecede dört veya beş kez uyandı." dedi bayan C. O bir iş yerinde sekreterlik yapıyor ve oğlu henüz dört aylık. Bayan C., konuşmasını şöyle sürdürdü: "Üç gecedir, toplam sekiz saat ancak uyudum. Üçüncü günden sonra doğru dürüst göremez oldum. Kendimi tedirgin hissediyordum, midem bulanıyordu, durumum kötüydü. İşyerimde patronumun normal sesle beni çağırması bile, alarm sesi gibi kafamda ötüyordu. Çok şükür, hafta sonuna doğru oğlumun aldığı antibiyotik ancak etki etti ve ben uykuma kavuştum."

Yukarıdakine benzer konuşmalar, ana-babalarla küçük çocuklar arasında yaşanabilen evrensel bağın halkasıdır. Boston'da Çocuk Hastanesi Uyku Düzensizlikleri Merkezi Başkanı Dr. Richard Ferber şöyle diyor: "Bir ço-

cuk sahibi olmayı düşündüğünüz zaman, bir süre ideal uyku sürenizden daha az uyumayı göze almalısınız." Bu durumun ne kadar süreceği, ailedenaileyedeğişir,farklılık gösterir."

Ferber ve uyku ile ilgili araştırma yapanların çoğu, 'rutin ritminin gelişimi' hakkında konuşurlar. Her bireyin, doğal beden saati vardır. Bu saat, vücut ısısındaki değişimler, hormonal düzen ve uyku düzenindeki değişimlerle birlikte işler. Uzmanların hemen hepsi, bebeklerin 4 ile 6 aylık olunca ya kadar rutin ritmlerinin düzensiz olduğunda fikir birliğindedirler.

Doğrusu, bu birkaç ayın dışında, çocukların nezle olduklarında da gece kalkmaları söz konusu olabilir ve bir hafta sonra yine rutin ritmlerine dönerler. Çocukların bir kısmı biraz su içip tekrar yatarlar; gece yarısı tuvalete gitmek için kalkarlar ve ana-baba

yardımı gerekir. Gecenin 3'ünde kalkıp, konuşmak, oynamak, giysi giymek, TV izlemek ve hatta arabayla dolaşmak isteyen çocuk bile var.

Çocuk yetiştirme ile ilgili kitaplarıdaki yaygın görüş, ana-babaların gündüz şekerleme yaparak uykusuz gecelere hazırlanmalarıdır. Ama bu bakış açısının pek de geçerli olduğu söylenemez. Çünkü, çocuğun öğlen uykusu sırasında çamaşır yıkanması, faturaların ödenmesi, büyük çocukla ilgilenmek ve akşam yemeğinin hazırlanması gibi yapılabilecek pekçok iş, uğraş vardır. Üstelik, çalışan bir anne için hiç de geçerli bir görüş değil.

İnsan uyumadan, yalnızca yiyeceklerle yaşayamaz. Uykunun yerine geçecek başka bir şey yoktur. Egzersiz, vitamin veya masaj, onun eksikliğini gideremez. Öncelikle öğrenmemiz gereken şey, kendimizin ve çocuklarımızın yeterli miktarda uyuyup uymadığımızı anlamaktır. Yorgunluk kamufle edilebilir bir durumdur, ama uyku yetersizliği kolayca belirti verir. Belirtiler huzursuzluk, baş ağrısı, motivasyon güçlüğü, nedensiz acı ve ağrılar ve stres hissetme biçiminde olabilir.

Detroit'deki Henry Ford Hastanesi'nin Uyku Düzensizlikleri Merkezi Başkanı Tim ROEHRS, birkaç yüz kolej, üniversite ve master öğrencisi ile ilgili bir çalışma yaptı. Yaşları 18-30 arasında olan öğrencilerin % 20 si, her gün ortalama 7-8 saat uyuduklarını belirtmişlerdir. Aynı öğrenciler, karanlık bir odada hemen uykuya daldıklarını da ifade etmişlerdir. Roehrs, öğrencilerin uyku sürelerini 8 den 9 saate çıkartıyor. Onların, zaman ve diğer beceri reaksiyonunu ölçme testlerinde puanlarının yükseldiği görülüyor.

Uykusuzluğun vereceği belirtiler çeşitli olabilir. Çocuklar için de durum

böyledir. Uykusunu almamış bir çocuk, her zaman uykusuz görünmeyebilir. Herman'a göre çocuklar yorgun oldukları zaman, daha hareketlidirler ve tersliklerden daha çabuk etkilenebilirler.

Öyle ki çocuğun uygunsuz davranışları için özür olarak "Oh, sadece çok yorgun" denir. Ama eğer bir çocuk kronik biçimde yorgun ise, o çocuk için

uyku azlığını neden olarak göstermek güçtür. Çünkü çocuklar, yeterince erken uykuya yatmadıkça, uyuduğu süre, uykusuzluğa karşı garanti olmayacaktır.

İstenen, küçük çocukların yeterince erken uykuya yatmaları ve böylece, sabahleyin kendi istekleriyle, kendilerini dinlenmiş hissederek uyanmalarıdır. Herman şöyle der: "Pek çok çalışan ana-baba, çocuklarını geç yatırırlar. Çünkü günlük ayrılığın ardından, ailecek, nitelikli beraberliği paylaşmak isterler. Bu nedenle de sabahleyin çocuklar yarı uykulu biçimde uyandırılır, giydirilir, beslenir ve anaokuluna bırakılırlar."

Kötü Alışkanlıklardan Vazgeçirmek İçin

Çocuğunuza Yardım Edin.

Richard Ferber, hepimizin gece boyunca uyandığını belirtiyor. Uyku düzensizlikleri olmayan yetişkinler bile, geceleri uyanır, yuvarlanır ve tekrar uyurlar. Bazı çocuklar, her nedense bebeklikleri boyunca, uyandıkları za-

Küçük çocukların yeterince erken uykuya yatmaları ve böylece sabahleyin kendi istekleriyle uyanmaları, istenen bir durumdur.

man tekrar uykuya dalıncaya kadar güvenecekleri bir destek olduğunu öğrenirler. Onlar biberon, emzik verilmesi, hatta sırtlarının okşanması gibi ihtiyaçları olduğunu bile öğrenirler. "Konuştuğum annelerden biri; kızı uyandığı zaman, kendisinin saçını bükmesine izin verirse hemen uyuduğunu söyledi."

Uyku uzmanları, hafta arası yaşanan uykusuzluğu gidermek için, hafta sonları çok geç kalkılmamasını, hem çocuklara hem de yetişkinlere öneriyorlar. Dr. Robert Watson, kişinin doğal vücut ritmine uygun, düzenli uyku alışkanlığı edinmesinin en iyisi olduğunu belirtmektedir. O: "Erken yatıp erken kalkın" der. Her gece, birbirine yakın ya da aynı saatte yatmak, kişinin kendisini dinlenmiş hissetmesi için en sağlıklı yoldur.

Ferber'in "Çocuğunuzun Uyku Problemlerinin Çözümü" adlı kitabında bir program önerilmektedir. Program, çocukların kendi başlarına uyumalarını amaçlamaktadır. Bu program, uzun aralarla gittikçe artan biçimde, çocuğa güven vermekle tamamlanır. Böylece, çocukta kendine güven duygusu gelişir.

Uyku ile ilgili çeşitli sorular ve Ferber'in verdiği yanıtları aşağıda sunulmaktadır.

● **Okul çocuklarının uyku gereksinimleri ne kadardır?**

6-11 yaşlar arası: 9-10 saat

12-14 yaşlar arası: 9 saat

15-18 yaşlar arası: 8-9 saat

● **Uyku ile ilgili sorunlar nelerdir?**

6-12 yaşlar arasındaki çocukların, okulöncesi ve gençlik çağındaki çocuklardan daha az uyku sorunları vardır. Bu yaşlar arasındaki çocukların uyku düzenleri, hâlâ ana-babaları tarafından denetlenebilir.

Daha büyük yaşta-kilerde, hafta arası ile hafta sonu uyku saatlerinde değişimler olabilir. Eğer hafta sonlarında geç yatıp, geç kalkarlarsa, pazar gecesi erken yatıp, uymakta güçlük çekebilirler. Bu durum, onların tüm fonksiyonlarını belirgin biçimde etkileyebilir. Ama, bir gecede 11 saat veya daha fazla uyuyan bir gencin-gerçekten uyuyorsa- mutlaka ciddi bir problemi vardır.

Uyku bozuklukları, genellikle büyük bademcikleri ve adenoidleri olan küçük çocuklarda görülür.

Narcolepsi, her hangi bir neden olmadan, çocukluk döneminin sonunda veya gençlik döneminin başında görülen uyku uyuma halidir.

Şekerleme de bir sağlık probleminin işareti olabilir. Örneğin; hepatit (sarılık), mononucleosis. Daha ağır düzeyde uyku düzensizlikleri ise tümörlerin veya depresyonun işareti olabilir.

Uyku problemlerine neden olabilecek diğer etkenler ilaç ve alkol alışkanlığıdır. Alkol ve ilaç bağımlılığı uykusuzluğa, uykunun niteliğinin bozulmasına ve çocukta bulunan ya da bulunabilecek diğer problemlerin artmasına neden olabilir.

● *Uzayan uyku problemlerinin sonucu nedir?*

Bu bireyseldir. Eğer çocuklar sürekli olarak yeterince uyumazlarsa, yorgun olurlar. Dikkat toplamada güçlük çekerler, yapabileceklerinin en iyisini yapamazlar ve okula güçsüz başlarlar. Bir öğrencinin böyle bir problemi olduğu belirlenmezse, öğrencinin özimgesi bozulabilir. Bu durumdaki bir çocuğun yetenekleriyle ilgili karar vermek zorlaşır.

● *Uyku problemi olan çocukları, öğretmenler nasıl saptayabilirler?*

Çocuğun dersi izleme ve dikkatini yoğunlaştırmadaki yetersizliği; sinirlilik, davranış değişiklikleri vb. öğretmen için uyarıcı işaretlerden olabilir. Esneme, göz kapaklarının kapanması ve enerji yetersizliği de klasik uykusuzluk belirtilerindendir.

● *Öğretmenler ne gibi önlemler alabilirler?*

Öğrencisinde bu biçimde belirtiler gözleyen öğretmen, meslektaşlarıyla bu öğrenci hakkında konuşabilir. Öğrencinin sınıfın dışındaki zamanlardaki (yemek salonu, spor salonu ve oyun alanında) durumuyla ilgili göz-

lemlerini meslektaşlarından alabilir.

Çocukla ve ailesiyle konuşabilir. Öğrenciye ne zaman yattığını sorabilir. Eğer problem, uykuya geçişteki zamanlamadan ileri geliyorsa, bu bir düzen sorunudur. Uyku saatlerinin düzenlenmesiyle zamanla problem çözümlenebilir.

● *Okulda görevli kişilerin en önemli görevi nedir?*

Öğretmenlerin görevlerinin en can alıcı özelliği, çevrelerinde neler olup bittiği konusunda uyanık olmalarıdır.

Ana-babalar, çocuklarının yorgunluklarından yakındıkları zaman, ben onlara okulda neler olup olmadığını sorarım. Ama onlar en ufak bir fikri olmadığını söylediklerinde, hep şaşırılmışımdır. Çocuğun okulda bir gününü nasıl geçirdiği çok önemli bilgidir.

● *Diğer öneriler nedir?*

Uykulu, mahmur biçimde gezen çocukların haylaz oldukları düşünülmemeli ve alay konusu edilmemelidir. Böyle sorunu olan çocuklara yardım edebilmek için, onların uykusuz olmalarının veya görünmelerinin nedeni bulunmalıdır.

Parents, February 1991 ve NEA Today, November 1992'den derleyen:

Gülay DOKUZOGUZ

**Uykulu,
mahmur
biçimde
gezen
çocukların
haylaz
oldukları
düşünülmemelidir.**

Çocuklar ve AIDS

Çocuklarınıza Anlatmanız Gerekenler

Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezi (ABD), 1999 yılında, Amerika'daki her okulda AIDS virüsü taşıyan en az bir öğrenci veya öğretmen bulunacağını tahmin ediyor. Bu demektir ki, her öğrenci mezun olmadan önce, HIV virüsü taşıyan bir insanla mutlaka karşılaşacaktır.

Eğer elimizde olsa, çocuklarımıza kanserden, nükleer bombalardan bahsetmek istemeyeceğimiz gibi, AIDS'ten de bahsetmek istemeyiz. Eğer elimizde olsa, dünya güvenli ve sağlıklı bir yer olurdu.

Ancak, AIDS bir gerçek ve yakın zamanda yok olup gitmeyeceği de kesin. Hastalığın adı konulduktan sonra geçen 10 yıl içinde, 1 milyon Amerikalı (250 kişide 1 kişi) HIV virüsü kapmıştır

Bu, önlenebilir bir hastalık olduğuna

göre, çocuklarına nasıl sağlıklı kalabileceklerini öğretmek, ana-babaların görevidir. Ama şunu da biliyoruz ki, AIDS'ten bahsetmek, cinsellikten bahsetmek anlamına geldiği için oldukça zordur. AIDS, çocuklarımızla üreme, doğum kontrol, homoseksüellik, haplar ve ölümcül bir hastalıkla ilgili konuşmaya itiyor bizleri. Örneğin ABD'de 15-19 yaş arasındaki kızların %50'si, erkeklerin %60'ı cinselliği keşfetmiş durumda ve bu da ana-babaların, sonu ölüm olabilecek bir hastalığı konuşmak zorunda bırakıyor.

Hiç bir yetişkin, cinsellik ve AIDS konusunda eğitimci olma

AIDS'e Yakalanılmayacak 20 Yol

1. Sivrisinek ısırmasıyla,

2. Birisini kucaklamakla,

3. Öpme ile,

4. El sıkışarak,

5. Aksırma veya öksürmeyle,

6. Kan bağışlama ile,

7. Bir su kaynağından su içme ile,

8. Kapı koluna dokunma ile,

9. Evcil bir hayvanı okşayarak

10. Para ellemekle,

11. Aşı ve kan testi yaptırmakla,

12. Bir yiyeceği paylaşarak,

13. Elleri tutma ile,

14. Tuvalete oturma ile,

15. Oyuncaklarla oynayarak,

16. Kullanılmış kağıt vb. dokunarak,

17. Saç kestirerek,

18. Toplu bir havuzda yüzme ile,

19. AIDS'li birisi ile aynı odada bulunarak,

20. AIDS'li birisinin göz yaşını silerek

AIDS'e Yakalanılmaz!

rolünü kolayca benimseyemez. Ama günümüzde ana-babalara yardımcı olacak uzmanlar var. Ayrıca düzinelerce kitap ve televizyon programı da çocuğunuzla AID'si konuşmaya başlamanıza yardım edebilir.

Tek ve Ciddi Bir Konuşmaya Gerek yok

Burada anahtar kelime "süreç"tir. Eğitimciler AIDS eğitiminin tek bir konuşmayla bitmeyeceğini, çünkü bu kadar kısa bir konuşmada, çocuğunuza bilmesi gereken her şeyi anlatamayacağınızı söylüyorlar.

Ana-babalar her zaman ciddi konuşma yapmak gerektiğini zannederler. Ama, Amerikan Ulusal Sağlık Eğitim Merkezi'nin rehberlerinden Jacqueline Ellis şöyle diyor; "Bu konuyu bir defada halletmeye çalışmayın. Çocuğunuza AID'si anlatmak için pek çok fırsatınız olacaktır."

Aslında AIDS günlük, kısa bir konu olabilir. Çocuk doktoru Susan Pauker, bu gibi zor konuşmalar için, arabaların son derece ideal olduğunu düşünüyor. Bu şekilde çocuğunuzla gözgöze gelmenize gerek olmaz ve bu rahatlatıcı olabilir veya AID'sle ilgili bir radyo haberi duyunca, çocuğunuza "Neden bahsettiklerini biliyor musun?", "AID's ile ilgili ne düşünüyorsun?" gibi basit sorular sorabilirsiniz. Daha da dolaylı bir yolla, örneğin, "Arkadaşların AID's hakkında ne diyor? diyerek konuya girebilirsiniz.

Çoğu aile, çocuğunun AID'sle ilgili soru sormasını bekler ve sormazsa, çocuğun şüpheleri ve korkuları olmadığını düşünür. Oysa çocuk, anne ve babasının bu konudaki rahatsızlığını hissedip, utanıyor olabilir.

AID's hakkında konuşmak başlangıçta zor olabilir. Ama zamanla ana-babalara soru sorulması kolaylaşacak ve çocuklar her türlü konuyu ailelerine açmakta daha rahat olacaklardır. Büyürken karşılaşacakları sorunları çözmeleri için, her şeyin açıkça konuşulması elbette çok yararlıdır.

Aile Değerlerinizi Öğretin

AID's'ten bahsetmek, ana-babalara kendi değerlerini öğrenme fırsatı da verir. Okulda öğretilen bilgileri, kendi değerleri ile birleştirip, çocuklarına sunmak ailelerin görevidir.

Bu tip tartışmalarda ana-babalar, hasta insanlara şefkat göstermek gerektiğini de çocuklarına anlatmalıdırlar. Ve AID's eğitimiyle ilgili kuruluşlarda gönüllü olarak çalışarak, bu hastalığın bütün toplumun sorumluluğu olduğunu da gösterebilirler.

Jacqueline Ellis, AID's eğitiminde ana-babaların son derece sağlıklı davranması gerektiğini belirtiyor. Önemli olan sadece istatistik bilgiler vermek değil. Çocuklarla iletişim kurmak, onlara karar vermeyi öğretmek ve çocuklar için sağlıklı bir örnek olmak ta çok önemlidir.

Çocuğunuzun yaşı da gözönünde tutmanız gereken bir başka nokta. Değişik yaş gruplarındaki çocukların farklı biçimlerde öğrendiği gerçeği, gelişimsel çocuk psikolojine dayanıyor. Çocuğunuzla AID's konusunu konuşurken, onun neyi öğrenmek istediğini ve bunun ne kadarını kaldırabileceğini çok iyi bilmelisiniz.

Üç-Dört Yaşındakiler Ne Kadarını Anlayabilir?

Küçük çocukların da AID's'in bir hastalık olduğunu ve bu hastalığa yakalanma olasılığının çok az olduğunu bilmeleri gerekir. Henüz okula gitmeyen çocuklara, bir biçimde cinsellikten söz ederseniz, bunun aile içinde konuşulabilen bir konu olduğunu anlarlar. Ayrıca bu yaştaki çocuklara, hasta insanlara şefkat ve ilgi göstermeleri de aşılanabilir.

Albert Einstein Tıp Okulu Profesörlerinden Karen Hein: "Bazı insanlar, AID's'in çocuklarla konuşulmayacak kadar korkutucu olduğunu söylüyorlar ama, bu doğru değil. Eğer çocuğunuz size gelip AID's'e yakalanıp yakalanmayacağını so-

*Çocuklarla
iletişim
kurmak,
onlara
karar
vermeyi
öğretmek ve
onlara
sağlıklı bir
örnek
olmak da
AID's
eğitiminde
çok
önemlidir.*

Bazı Sorulara Yanıtlar

S. AIDS nedir?

Y. AIDS adı, İngilizce Acquired Immuna Deficiency Syndrome sözcüklerinin baş harflerinden oluşmaktadır. Kişinin mikroplara ve bulaşıcı hastalıklara karşı koyma direncini zayıf düşüren bir hastalıktır. AIDS'e neden olan virüsün adı HIV'dir.

S. Eğer AIDS'e yakalanırsanız ne olur?

Y. HIV hastalık belirtisi vermeden, yıllarca önce vücutta bulunabilir. Ama, vücudu birden bire güçsüz bırakır. AIDS'li biri, derideki kızamık ve lekelerden zatürreeye, hatta kansere kadar pek çok fiziksel rahatsızlıktan ıstırap çekebilir. Başka bir AIDS'li ise, aylarca hatta yıllarca çalışmasını ve normal yaşantısını sürdürebilir

S. Kim AIDS olur?

Y. Dünyanın her yerindeki, her ülkesindeki, her insan (kadın, erkek, genç, çocuk) AIDS olabilir.

S. AIDS'den ölünür mü?

Y. Bazı tedavi yöntemleri olmasına karşın, şu anda AIDS öldürücü bir hastalıktır.

S. HIV adlı virüse nasıl yakalanılır?

Y. HIV'e kolayca yakalanılmaz.

✓ Bazı kişilerin kan nakli sırasında AIDS virüsü aldığı söylenmektedir. Ama, sağlıklı ve steril koşullarda yapılan kan nakillerinde bu risk en aza iner. Şırıngalar, doktor ve hemşireler tarafından steril edilmiş koşullarda ve bir kişiye bir kez kullanılan sağlık araçlarındandır. Böylece mikrop bulaşmaz. Ama, yasal olmayan biçimde uyuşturucu, ilaç vb. zerk etmek için aynı şırınganın bir kaç kişi tarafından kullanılmasıyla AIDS bulaşabilir.

✓ Cinsel ilişki yoluyla HIV bulaşır. Cinsel ilişki sırasında prezervatif vb. araçlar kullanılarak bulaşma önlenir. Cinsel ilişkide bulunacak eşler AIDS testi yaptırarak, böyle bir sorun olmadığından emin olabilirler.

rarsa, ona nezle olduğu gibi kolayca AIDS olamayacağını ve büyüdükçe, bu konuda bazı önlemler alabileceğini söyleyin. Bu, çocuğu rahatlatacaktır" diyor.

Beş-Sekiz Yaşındakiler İçin Hassas Bir Denge

İlkokulun ilk sınıflarında çocuklar, daha çok bilgiye gereksinme duyarlar. Onlara da AIDS'e yakalanma olasılığının çok düşük olduğunu hatırlatın. Bazı çocuklar ise, AIDS'in çocuklara nasıl bulaştığını merak ederler. Onlara, "Eğer anne bu virüsü taşıyorsa, çocuk ana rahmindeyken HIV virüsü alabilir veya steril olmayan aletlerin kullanılması sonucu bu virüs kan yoluyla da çocuğa bulaşabilir" şeklinde açıklamalar yapın.

Bu yaştaki çocuklar, okulda veya çevrelerinde AIDS'ten söz edildiğini duyarlar. Size soru sorduklarında, onlara basit, anlaşılır cevaplar verin. AIDS'e nasıl yakalandığını anlattığınız gibi nasıl yakalanılmadığını da anlatın.

Çocuklar AIDS'le ilgili kuşku veya endişelerini bazen de şakalar yaparak belirtirler. Çünkü mizah; korku ve kaygıyı dağıtmanın en doğal yoludur. Böyle bir durumda, yapılan şakaya siz de gülün. Sonra da, bunun bir bakıma komik de olsa, aslında pek çok insanın AIDS'e yakalanıp, acı çektiğini, bu yüzden AIDS'in oldukça üzücü bir şey olduğunu anlatın.

Dokuz-Oniki Yaşındakiler Neler Bilmeli?

Çocuklarınız ilkokulu bitirince, AIDS konusuna artık açıklık getirmeniz gerekir. Onlara cinsellikten bahsetmek için liseye geçmelerini beklemeyin. Çünkü, çocukların yaşı büyüdükçe, bu konuyu konuşmak size daha zor gelecektir. Ama er geç bunu konuşmalısınız. En iyisi çok geç olmadan, bir yerden başlayın.

Şimdilik, AIDS'e bulunan tek çare "korunmak". Çocuğunuzla bu konuda ne kadar çok konuşursanız, onu koruma şansınız o kadar artar. Yaptığınız tüm konuşmalar birbirini tamamlayacak ve konu ilerledikçe, AIDS'ten söz etmek herkese daha doğal gelecektir.

Çeviren: Esin SUNGUR

İşlevsel Kararlar Verebilmek

Sarah WERNICK

Eğer, yandaki soruların çoğunu, doğru olarak işaretlediyseniz, karar vermek, sizin için gerçekten zor demektir. Ama, sonuç böyle olsa bile, yalnız değilsiniz. Bir çoğumuz, çabuk kararlar verir, geri teptiğini görünce de, düzeltmek için, boşu boşuna saatler harcarız. Bazen, o kadar çok zaman harcarız ki, birileri, kararları bizim için vermek zorunda kalabilirler. Bazen de karar veriyoruz, fakat, kendimize acabalarla işkence ederiz.

Doğru veya yanlış, ana-baba olarak, her gün pek çok karar vermek zorunda kalıyoruz. Örneğin; "Esra'yı yuvaya bu yıl mı versem, yoksa bir yıl daha mı beklesem? Erkan'ı bir koleje mi versek, yoksa devlet okuluna mı? Bu akşam ne pişirsem?" gibi sorular.

Oysa, karar vermek, zaman ve yetenek gerektiren, ayrı bir iştir. Bireyin, karar verirken başvurabileceği, karşılaştığı güçlükleri azaltabilecek bazı aşamalar vardır. Bu aşamalar şunlardır;

- 1- Plan yapmak.
- 2- Bilgi toplamak.
- 3- Seçenekleri karşılaştırmak.
- 4- Seçim yapmak.
- 5- Kararı değerlendirmek.

Karar verirken zorlanıyor musunuz?

Aşağıdaki doğru-yanlış testini uygulayın ve sayfayı çevirip, sonuçlarını görün.

D Y

☐	☐	Karar vermem gerektiği zaman, nereden başlayacağımı bilmiyorum.
☐	☐	Seçim yapmak için, çok vakit kaybettiğimden, sık sık fırsatları kaçıyorum.
☐	☐	Seçim yaptıktan sonra, çok daha iyisini yapabileceğimi farkediyorum.
☐	☐	En iyiye ulaşamamış olmak, beni hep çok üzüyor.
☐	☐	Karmaşık bir işin içinden çıkmam gerektiğinde, bütün verileri toparlayabiliyorum, fakat orada tıkanıyorum.
☐	☐	Başkalarının, benim yerime karar vermesi, çoğu zaman hoşuma bile gider.
☐	☐	Aile kararları alınırken, çoğunlukla tartışmayla sonuçlanır.
☐	☐	Ailemin diğer bireyleri, benden, kendileri adına da karar vermemi isterler.
☐	☐	Yanlış yapacağım korkusu, her zaman, karar verirken benim korkmama neden olur.
☐	☐	Karar verdikten sonra, acaba, daha başka birşey mi yapsaydım diye, üzülmeden edemem.

Aşama 1- Plan Yapmak:

Prof. Dr. J. Edward Russo'ya göre, kararlar, planlama gerektirir. Karar verme konusunda kişinin önemli problemleri varsa, belki de, konuya çok çabuk girdiği için olabilir. Karar verme, birkaç saniye de olsa, zaman demektir.

Kişi, ilk önce, kendisine "Nasıl?" sorusunu sormalıdır. Ardından diğer sorular sıralanabilir? Örneğin Niçin? Seçenekleri nasıl araştırırım? Nasıl değerlendiririm? Nasıl son seçimi yaparım? Ardından sorular sıralanır.

Soruların, adım adım yazılmasıyla plânlama yapılmış olur. Plânlanmış işler de, karar verme aşamasında, kişi

için korkunç olmaktan çıkar.

Kişisel ve organizasyonlara yönelik yetenekleri geliştirme üzerine çalışmalar yapan, bir idari-danışman olan, Brenda Goodman şöyle diyor: "Eğer, anaokulundayken üniversiteye gideceğinizi düşünürseniz, tabii ki paniğe kapılırsınız. Ama lise son sınıftayken, zaten buna hazır olduğunuzu görürsünüz."

Aşama 2- Bilgi Toplamak:

Karar vermeden önce, seçeneklerin bilinmesi gerekir. Bazen, olasılıklar çok açık seçik biçimde, kişinin önündedir. Ama, bazı kararlar ise, kişinin pek çok araştırma yapmasını, olasılıkları araştırmasını gerektirebilir.

Bu aşamada olay, araştırmanın kendisidir. Eğer, karar verdikten sonra, daha

çarpıcı seçeneklerin olduğu görülürse, bu aşamada, daha çok zaman harcamak yararlı olacaktır.

Tatminkâr bir karar, en azından bir tane etkili seçenek gerektirmektedir. Eğer hiç seçenek bulunamıyor veya daha çok seçeneğin olması isteniyorsa, deneyimli bir arkadaşına veya bir uzmanla danışılabilir.

Orijinal olasılıklar, hiç umulmayan yerlerden de gelebilir. Karar uzmanı Russo'nun, yeni fikirler arayan bir kişiye önerisi şöyledir: "Eğer, gerçekten sıkıştıysanız, size tamamen zıt bir kişiyle de konuşun. Ufak bir öneri veya çok farklı bir bakış açısı yakalarsınız."

Bir çocuğun yaratıcı fikirleri de bir yetişkinin ufkunu genişletebilir. Önünüzde sizi heyecanlandıran, fakat pek de yararlı olmayacak diğer seçenekleri, daha ilerki bir tarihe ertelemek, başka bir seçenektir.

Mükemmeli arayan insanlar, karşılarına iyi olmayan seçenekler çıktığı zaman, seçeneklerle mücadele etmekte büyük zorluk çekebilirler. Saldırganlaşırlar, hareket edemezler veya isteksizce karar verebilirler. Ama, konuyu yeniden gündeme getirip, tartışmaya devam ederler.

Mükemmel olmak, ancak çok eleştirici olmaya veya katı bir aileden gelmeye, sonuç olarak, devamlı kontrollü olma gereksinmesine bağlıdır. Mükemmellik arayanlar, daha gerçekçi olmak zorundalar. Hataların da yapıcı olabileceğini anlamaları gerekmektedir. Eğer, kararların devamlı olarak bloke edildiği görülürse, kötünün en iyisini bulmaksızın mükemmelin bulunmadığı gerçeği, kabul edilmelidir.

Aşama 3- Seçenekleri Karşılaştırmak:

Kişi, doğru seçenekleri bulduğu halde, hâlâ zorlanıyorsa, seçeneklerini karşılaştırmak için, başka bir yönteme gereksinmesi var demektir. İnsanlar, se-

Karar vermeden önce, seçeneklerin bilinmesi gerekir.

çeneklerini çeşitli yollarla gözden geçirirler. Bunlar, analitik yaklaşım veya içgüdülerine güvenme vb. olabilir.

Benjamin Franklin'in, her seçeneğin olabilirliğini ve sonuçlarını listeleyip, aşağı yukarı eşit karakterde olanları elimine ettiği söylenir.

Bazı insanlar, daha objektif, daha sayısal sistemleri tercih ederler. Ayşe ile Can ev ararlarken, gezdikleri evleri derecelendirme yoluna gitmişler. Ayşe olayı şöyle anlatıyor: "İşe başlamadan önce Can'la ben, isteklerimizi sıraladık. Örneğin; evin genişliği, oda sayısı, mutfakın şekli vb. Beğendiğimiz bir ev gördüğümüzde, o eve, listemizdeki kriterlere göre, bir yıldızdan üç yıldıza kadar işaret koyduk. Bu yöntem, bize karar vermekte çok yardımcı oldu."

Bazıları daha subjektif, içgüdüsel yaklaşımlarla seçenekleri karşılaştırırlar. Şimdi, Işık Hanımın oğlu okula başlarken karşılaştığı; "Öğretmenliğe tekrar dönmeyi mi düşünmemi mi" sorusuna nasıl cevap aradığını görelim. Işık Hanım, önce birçok bilgi toplamış. Bunu da çevresindeki kişilere sorarak ve kararsızlığına her türlü müdahaleye izin vererek yapmış. Bir noktada, kritik duruma geldiğini hissetmiş ve tekrar öğretmenliğe dönmeye karar vermiş.

Aşama 4- Seçim Yapmak:

Kesin karar aşamasına gelindiğinde, alınan kararın başarısız olduğu görülebilir. Bu sorun, karar verme sürecinin, daha önceki aşamalarını çok iyi geçen insanların başına da gelebilir. Russo'ya göre; "Karar verme, iki zıt elemanı içerir; olasılıkları başlatma ve bitirme." Karar vermenin araştırma sürecinde, insanlar açık ve esnekler. Fakat, son aşamalara, özellikle kesin karar verme (seçim yapma) aşamasına gelmeyi istemezler. Çünkü, kendilerini kısıtlamak istemezler. Öte yandan, çabuk seçim yapan insanlar da, genellikle etkili seçenekleri kaçırmazlar. Artık dönüş, onlar için çok zordur.

Bir çözüm, kişinin, yeteneklerini tamamlayan bir başka kişiyle ortaklık kurmasıdır. Esin Hanım şöyle anlatıyor: "Bazen detaylarla kafam öyle karışıyor ki, kocama: —İşte, bütün bilgiler burada. Sen karar ver, diyorum. Böylece iş bölümü yapmış oluyoruz. Bu da bizi rahatlatıyor."

İş bölümü yapmak veya karar verme işinden tamamen kaçmak, bulunan çözümlerden yalnızca ikisidir. Psikolog Amy Flowers'a göre bazı insanlar son kararı veremezler, onlar memnun edicidirler. Bu insanlar hangi lokantaya gitmek istediklerini söylemezler. Fakat, bu tip insanların farketmedikleri şey, karşılarındaki kişi veya kişilerin bütün kararları kendileri aldıklarından ötürü gücenebilecekleridir. Çünkü karar verme hem zaman, hem enerji harcamayı gerektirdiği gibi, memnun edici kişinin ne düşündüğünü, hissettiğini bilememek kişileri huzursuz eder. Bu ne-

İnsanlar, seçeneklerini çeşitli yollarla gözden geçirirler: Analitik yaklaşım veya içgüdülerine güvenme vb. olabilir.

**Karar
verme
işleminde
son aşama,
yaptıklarınıza
gerçekçi
bir gözle
tekrar
bakmaktır.**

denle, Flowers, karar verme gücünün paylaşılmasını önermekte.

Birçok ailede anneler, diğer insanlar adına da karar vermek zorunda kaldıklarından, kendilerini çok yüklü, yorgun hissederler. Üç çocuk sahibi bir hanım, artık kendisinden karar vermek yönünde yardım isteyenlere olumsuz yanıt verdiğini belirtiyor ve şöyle diyor: "Çocuklarımdan biri hafta sonunda arkadaşının doğum günü partisine giderken ne giyeceğini sorduğunda, "sen iyi bir zevke sahipsin, bunu kendin halledebilirsin" diyorum. Eğer çocuğumun giydikleri, benim seçmeyeceğim giysiler de olsa, buna katlanıyorum."

Aşama 5- Kararı Değerlendirme:

Karar verme işleminde son aşama, yaptıklarınıza gerçekçi bir gözle tekrar bakmaktır. Amacınız ya kendinizi poh-pohlamak ya da yapılan hatadan ders alıp, bir dahaki sefere tekrarlamamak

olsun. Russo'ya göre; bazı insanlar 'ben'lik duygularını (egolarını) korumak için olaya, "bu benim hatam değildi ki" biçiminde özür bulurlar. Ama, eğer kişiler yanlışlarını bilmezlerse, aynı yanlış yapmayı sürdürürler.

Çizginin öbür ucunda, eğer ulaştıklarından daha iyi bir seçenek bulurlarsa, kendilerini yiyip bitirenler vardır. Tıpkı İbrahim Bey gibi. Çünkü İbrahim Bey, bir alet ve elektronik eşya almışsa, devamlı olarak dükkanları dolaşıp, fiyat sormakta, gazete ilanlarını izlemektedir. Eğer, kendi aldığı aletten daha ucuz veya kaliteli olanını bulursa da pişman olup, çok üzülmemektedir. Brenda Goodman, bu biçimde davrananlara şu öğüdünü veriyor: "İlk önce kendinize, o aleti alırken en iyisini yaptığınızı, elinizden daha iyisinin gelmeyeceğini söyleyip, olayın üstünde durmamalısınız."

Eğer aldığınız karar, sizin dışınızda olan etkenlerden dolayı kötü sonuçlanırsa, kendinizi azarlamamalısınız. Russo, bazen çok güzel giden bir "işlemin kötü sonuçlar doğurabileceğini söylüyor ve örnek veriyor: "Düşünün ki, küçük kızınız ilköğretim birinci sınıfa başlayacak ve siz, en iyi öğretmeni bulmak için çok çaba harcıyorsunuz. Diğer ailelerle konuşuyorsunuz, okullara gidip araştırıyorsunuz. Bütün bu uğraşlarınıza rağmen, kızınız mutsuz bir yıl geçiriyor. Neden? Bir de bakıyorsunuz, küçük kızınız sınıftaki bir çocuk tarafından devamlı alay edildiğinden ötürü mutsuz."

Karar verme yeteneğinizi geliştirmek, karar verirken sizin işinizi kolaylaştıracak ve başarılarınızla böbürlenmenizi sağlayacaktır. Sonuç olumsuz olsa bile, kendinizi bağışlayın ve yanlışlarınızdan ders alıp, tekrar deneyin.

Çev:

Buket ÇAMLIGÜNEY

İlk Gençlik Duyguları

**İlk gençlik
duygularıyla,
çocuklar
romantizmi
öğrenirler.**

James P. COMER

Geçen yüzyıl boyunca, çocukluk dönemi ile ilgili pek çok görüş değişti, ama ilk gençlik duyguları değil. Gençlik aşkları, geçmişte olduğu gibi hâlâ

güncel, heyecanlı ve acı verici. Biz ana-babalar, 1, 2 veya 22. kez bizim geçici sevgilerimizi biliriz. Bu duygular bizim için iyiydi, çocuklarımız için de öyle. Ama olası problemlere karşı tetikte olmalıyız. Dr. John Schowalter (New Haven. Yale Çocuk Merkezi'nde doktor), insan yaşamında romantik duyguların en yoğun biçimde yaşandığı bir dönem olduğunu belirtmektedir. Ama, gençlik dönemi boyunca romantik duyguları ailenin dışındaki kişilere yöneliktir. Çocuğun ilk duygulanması, ailenin

dışındaki bir kişinin onun için cezbedici olmasıdır. Bu, sosyal ve cinsel gizliliğe doğru ilk aşamadır.

Bu geçişi yapmak kolay değildir. İlk gençlik dönemindekilerin, güvenle yaşayabilecekleri ilk sevgiler, yeni ve güçlü duyguların gelişmesine yardım eder. Gençler, böyle duygularını bir süreç içinde, yorgunluk, sevinç, sabır vb. biçimlerde, beyin ve yüreklerinde yaşarlar. Bu yolla çocuklar, gerçek çevre ile ilişkili bir riske girmeden romantizmi öğrenirler."

Arkadaşlar, öğretmenler ve diğer kişiler, ilk gençlik dönemindeki çocukların (11-13 Yaşlar) ilgi ve etkileşim

alanına giren en yakın varlıklardır. Otoriteye hayranlık yaygındır, çünkü çocuk için otorite durumundaki kişi (ör., öğretmeni) güven vericidir. Genellikle, yetişkinlerdeki gibi romantik ilişkilerdir ve kendilerinden gençlere açıklamaları gerekmez. Ben hâlâ, bir öğretmenime olan hayranlığımı anımsarım. O sıcak, harika ve saf bir aşk idi.

Ama, yaşça büyük kişilere yönelik aşklar her zaman zararsız değildir. Çünkü yetişkinlerin hepsi, sorumluluk sahibi ve gençleri koruyucu niteliklere sahip değildirler. Gençlerin çoğunluğu, sosyal veya cinsel bir tepki ile karşılaştıklarında, ondan kaçınabilecek yasal yetkiye veya kontrollü olma yetisine sahip değildirler. Bu nedenle ana-babalar ilk gençlik duygularının önüne geçmeye çalışırlar.

Ana-babalar Nasıl Yardım Edebilirler?

Çocuğunuzun bu biçimdeki duygulanmalarını ne abartınız, ne de küçümseyiniz. Çocuğunuz için bu duygular güçlü ve gerçektirler, nasıl geçeceği hiç önemli değildir. Siz de onun gibi hissederseniz, düşünürseniz, çocuğunuza yapıcı biçimde yardımcı olabilirsiniz.

Çocuğunuzun duygularını anlayışla karşılayıp, geçmişte yaşadığınız, benzeri sevgilerinizi, anılarınızı onunla paylaşabilirsiniz. Böyle duygulanmaların gelip geçiciliğinin normal olduğunu açıklayın. Aslında, çocukların pek çoğu ilk gençlik dönemindeki sevgilerinin üstesinden gelebilirler. Ama ana-babalar, bunu sıkıntı verici bir durummuş gibi izlemeyi sürdürürler.

Hayran ya da aşık olunan kişi bir yetişkin ise, o kişi olgun biçimde davranıyorsa, endişe etmeye gerek yoktur. Ama, çok ender de olsa bazı yetişkinler çocuğunuzun bu zaafından yararlanmaya çalışabilirler. O zaman, o kişiyle konuşup, çocuğunuza zarar vermesini önlemelisiniz.

(Çeviren: Gülay DOKUZOGUZ)

Etkin Eğitim ve Güç Tipleri

Mehmet SİLAH

Dicle Üniversitesi Eğitim Fakültesi

Eğitim Bilimleri Bölümü Öğretim Görevlisi

GİRİŞ

Günümüz toplumlarının yaşayış biçimi, sosyo-ekonomik, kültürel ve eğitsel etkinlikler düzeni zamanlaması bilgi (information) çağı olarak nitelendirilmektedir. Bu düzende, erişilen toplumsal yapılar ve örgütleniş biçimleri, hızlı bir değişim süreci geçirmektedirler. Endüstriyel hayattaki sanayileşme ve hızlı teknolojik gelişmeler bir bilgi patlaması ve yenilikler (teknoloji ürünleri) sonucunu doğurmuştur.

Bilgi patlaması, tüm alanların bilgisinin edinilmesinde güçlükler yarattığından, bilgi edinmede uzmanlaşmanın gereği ve önemi sonucunu doğurmuştur.

Bilgi çağında, hızlı değişimden çeşitli hizmet sektörleri (ticaret, turizm, tarım, ulaşım, sağlık sektörleri) etkilenirken, eğitim sektörü de doğrudan ya da bu sektörlerdeki gelişimler aracılığıyla dolaylı olarak etkilenmektedir. Eğitim bu çağda, daha etkin yönetme sorumluluğunu gerçekleştirebilmek için, etkili güç ve yöntemler kullanmak zorunda kalmıştır.

Bilgi patlamasıyla, toplumsal yapıda değişimler, bazı sosyal problemleri de beraberinde getirmiştir. Yeni teknolojiler ve yöntemlerle faaliyetlerinde, hızlı değişim sürecinin belirlediği standart ölçü birimlerini aşmak ve zamanlama sınırlarında kalarak davranış ve tutumlar geliştirerek yönelmede kişiler, önemli uyumsuzluklarla karşılaşmaktadırlar. Çünkü, bu yönelişte beşeri değerler ve yetenekler gözardı edilerek insanlar, sadece ekonomik girdilerle motive edilmek istenmektedir. Kişi, sektörler bazında çalışırken, mal ve hizmet üretirken yalnız bırakılarak psiko-sosyal uyumsuzlukları çoğaltılmaktadır.

**Bilgi
patlaması,
bilgi edinmede
uzmanlaşmanın
gereği ve
önemi sonucunu
doğurmuştur.**

Kişisel Eğitimin Sorumluluğu:

Bilgi çağında yöneliş ve etkileşim biçiminin geçerli hedefi, hızlı toplumsal ve örgütsel değişim sürecine entegre olarak; daha hızlı, çok miktarda ve yüksek standartlarda üretmektir. Bu gerçek, uygun insan tipini yetiştirebilme konusunda eğitime önemli sorumluluklar yüklemektedir.

Sektörel hizmetlerin her alanında kendisini hissettiren hızlı gelişim, eğitim örgütlerini de etkilerken, eğitim yöntem ve teknolojilerinde kişisel uyarlamalar ve buna uygun yöneltici yöntemler geliştirmenin önemi artmıştır.

Hızlı toplumsal değişim, eğitim örgütlerinin yapısı ve işleyişini, günümüzde, daha karmaşık bir hale getirmiştir. Bu alanda, çeşitli alt kültürlerin; değer ve alışkanlıklarının ve bunlara bağlı farklı nitelikteki sorunlarının öğrenciler aracılığı ile, hızlı kentleşme ve gecekondulaşma sonucu aynı okula taşınması, eğitim sistemlerinin bu temel birimini bir sorunlar karmaşası yaşayan toplumsal birimler durumuna düşürmüştür. Bu sonuç da, bilgi çağı eğitiminde, kişisel eğitim yöntem ve teknolojilerinin uygulanmasının önemini hızla artırmıştır.

Kişisel ağırlıklı eğitim uygulamalarında; her insan (öğrenci) kendi ilgisine, ihtiyacına ve yeteneğine uygun bir amaç doğrultusunda geleceğe hazırlanabilecektir. O'nun yöneleceği amaç, kendisi tarafından net olarak algılanıp anlaşılacaktır. Ancak, hızlı değişim süreci yaşayan toplumsal yapısının bir parçası olan okullarda, kişinin amaç belirleme konusunda karar vermesi ya da tercihler yapması pek kolay olmamaktadır. Çünkü, hızlı değişim süreci, kişinin amacını tercih etmesi konusunda, karşısına, küçük farklılıklar gösteren çeşitli alternatifleri çıkararak karar vermesini zorlaştırmaktadır. Doğru ile yanlış ya da uygun ile uygun olmayan uçlar arasında yer alabilecek seçeneklerden, kişi, kendine göreyi bulup, yönelmek isterken önemli kararsızlık anları yaşamaktadır. Basit toplumların hayatında bu seçenekler az sayıda, net ve kesin olmuştur. Yani ya doğru ya da yanlış vardır. Kişi doğruyu ya da yanlış net olarak algılayıp, ona yönelmiştir ya da uzaklaşmıştır. Fakat, görüldüğü gibi, hızla gelişen toplumlarda ve bunun sonucu oluşan toplumsal karmaşada, kişinin bunu aynı netlikte algılayıp, yönelim tercihi yapması zorlaşmaktadır.

Kişinin hızlı değişim sürecine hızla yetişip, ayak uydurabilmesi için, bu seçenekler karmaşasında doğruyu bulup yönelebilmesinde eğitimin danışmanlığı ve rehberliğine büyük ihtiyacı vardır. O, bu toplumsal karmaşada sınaya-yanıla yolunu bulmaya çalışırsa bu zaman, ekonomi kaybı ve yetenek ısrarı sonucunu doğurur. Kişi, daha önceden kendine göreyi, yeteneğine uygun olanı görüp, ekonomik bir biçimde davranmalıdır. Eğitim, öğrencisini, böyle davranabilecek biçimde yetiştirerek etkili ve güçlü kılmalıdır.

Uzmanlaşma Yönelimi

Hızlı toplumsal değişimin yarattığı karmaşa ortamının en önemli niteliği; insanlarını, insancıl değerlerden soyutlayarak yalnızlığa itmesi, çevresi ve kendisine yabancılaştırmasıdır. Bu ortam, kişilere monoton (tekdüze) bir yaşam biçimi hazırlayarak onları anlamsız bir yarış ve rekabete sürüklemektedir. Bu rekabet ortamında başarıya ulaşmak, kısa bir zaman diliminde en üst düzey performansla çalışarak birim olarak daha çok nicelik ve nitelikte üretmeye ya da daha yüksek puan almaya bağlanmaktadır. Çağdaş insanın bu üretim temposunda olabilmesi için, alanının otoritesi olması zorunluluğu vardır.

Bilgi çağında insanların etkinliklerinde uzmanlaşması istenmektedir. Bu anlamda, günümüz eğitimi, hızlı değişim sürecine ayak uydurabilen; çabuk ve ekonomik davranabilen; karar verebilen; yaratıcı ve üretici olabilen uzman insan tipini yetiştirmelidir görüşü hakim olmuştur.

Hızlı toplumsal değişim, eğitim örgütlerinin yapısı ve işleyişini günümüzde daha karmaşık hale getirmiştir.

**Öğrenci,
sınaya-
yanıla
yolunu
bulmaya
çalışırsa,
bu, zaman,
ekonomi ve
yetenek
kaybı
sonucunu
doğurur.**

Eğitim, her buyruğu irdelemeden kabul edip uygulayan değil; emir ve kararları inceleyip, yorumlayarak genelleyebilen, böylece yaratıcı ve üretici olabilen insanı geleceğe hazırlamalıdır. Eğitimin uzmanlaştırma işlevi, bu yöneliş özerkliğine uygun olmalıdır.

Eğitimde uzmanlaştırmanın esası, kişinin yöneleceği eğitim programı ve amacının onun ilgi ve yeteneğine uygun olması ve bu alanda çok çalışarak olağanüstü performans göstermesine bağlanmaktadır. Eğitim güç ve teknolojileri, bu yönelişte kişinin özgürce seçimler yapabilmesine elverişli olmalıdır.

Bilgi çağı eğitimininde, kişinin uzmanlaştırma yolunda aşırı zorlanması, onun, diğer alanların bilgi ve uygulamalarına gözünü-kulağını kapatması anlamına gelmemelidir. Çünkü, birey, sadece bir alanın bilgi ve uygulamalarıyla yetinip, kendisini, o alanda uzmanlaştırarak diğer alanların bilgisinden soyutladığı takdirde, hızlı teknolojik gelişmeler sonucu eriştiği uzmanlık düzeyinin anlam ve geçerliliği kısa sürede ortadan kalkabilmektedir. Bu durumda, çağdaş insanın bilgi ve yeteneği sonucu ulaştığı güç ve mesleki düzeyinde oluşabilecek geçersizlik tehlike ve boşluğunun giderilebilmesinde bilgi çağı eğitime, insanın çok çeşitli güç ve yönlerine hitap ederek, kişiliğinin çok yönlü olarak geleceğe hazırlanması görevini de vermektedir.

Etkili Eğitim ve Güç Tipleri:

Bilgi çağı eğitiminin önemli iki değişkeni; **güç** ve **etkililiktir**. Bunlar, kişisel ve örgütsel davranışları geliştirmede temel kavramlardır. Her ikisi de kişisel yetenek ve kaynakların kullanım, yönelim ve dağılımından örgüt yapısının tasarım ve yönetiminin başarısına kadar, pek çok çıktıyı etkilemektedir.

Güç, diğer değişkenlerini istenen yönde etkilemede kişinin sahip olduğu potansiyel yetenektir. Bu yetenek, kişinin etkinliklerini istediği biçimde yapabilmesine hizmet eder. Yapılan araştırmalar, gücün etkinliği artırmada fonksiyonel bir değere sahip olduğunu göstermiştir⁽¹⁾.

Etkili eğitim gücünü, doğru iş ve etkinlikte kullanmalıdır. Doğru amaca yönelim, kişinin bu özelliğine ivme kazandırır. Eğitim bu alanda, öğrenci ya da personelin işlenmeye elverişli yeteneğini teşhis etmelidir. Böylece onları, kendi alan ve işlevlerinde güçlü ve etkin kılarak dolaylı olarak etkili olup gücünü artıracaktır.

Gücün anlamını yönetim ve grup üyeliği yönlerinden tartışmak mümkündür. Eğitimde, yöneticilerin kullandıkları güç tipleri ile liderlik yetenekleri arasında çok yakın bir ilişki vardır. Lider, grubun amaçlarını elde etmesinde merkezi bir rol oynar ve grubun etkililiğini artırır.

Grup ya da kişileri etkileyerek yönlendirmede kullanılan güç tipleri konusunda, çeşitli sınıflandırmalar yapılmıştır. Bunlardan French ve Raven'in sınıflaması hem uygulanması hem de diğerlerini bir araya toplaması açısından en akılcı olanıdır⁽²⁾. Bu güçler şunlardır: Ödül gücü, ceza gücü, yasal güç, uzmanlık gücü, özdeşlik gücü ve bilgi gücü.

Ödül gücü, eğitimin etkinliğinin artırılmasında önemli bir kişisel dinamizm kaynağıdır. Eğitim yöneticisi ve öğretmeni, kişiyi etkin ve yaratıcı kılabilmek için bu itici gücü her zaman kullanmayı planlamalıdır.

Eğitimin yasal gücü, biçimsel yetki olarak tanımlanabilir. Bu güce, eğitim örgütündeki her personel görev ve sorumlulukları nedeniyle sahiptir. Ancak yöneticiler, bu gücün kullanımını yaygınlaştırma ve denetimini sağlama konusunda, ayrıca güçlü kılınmışlardır. Bu güç, özellikle, eğitimin kendi örgütlerinin iç yapısından ve dış çevreden gelen çıkan ve baskı güç ve unsurlarına karşı kendini koruyup geliştirmesinde etkili olabilmektedir.

Uzmanlık gücü, eğitim örgütünde sürdürülen etkinliklerin yüksek nitelik ve teknolojileriyle ilgilidir. Bugünkü eğitimin ulaşmaya çalıştığı ideal sonuç, bu gücünü kullanarak elemanlarına uzmanlık bilgisi kazandırmaktır. Yönetici ve öğretmenler, öğrenci ve çevreyi bu özellikleriyle etkileyip, yönlendirebilirler. Ancak, yönetici ve öğretmenler de kendi etkinlik alanlarında bir uzmanlık eğitimi almalıdırlar. Örgütsel bir ortamda bu tip güç, mesleki yeterlilik, deneyim ve mesleki bilgiye girişi denetlemek yoluyla sağlanabilir.

Özdeşlik gücü; yönetici ve öğretmenin kişiliğine, öğrencileri teşvik etme, sorun ve ideallerini anlama yeteneğine bağlanır. Eğitim yöneticisi ve öğretmeni bir model ya da ilgi odağı olarak, kişisel çekiciliği (karizması) ile eğitsel etkinliklerde özdeşlik gücüyle **lokomotif unsur** olabilmektedir.

Eğitimin **bilgi gücü** ise, etkileyenin (öğretmenin) etkileneni (öğrenciyi) motive etmek amacıyla başlattığı iletişim sonucu, etkilenende bilişsel bir değişim yaratılması ile ilgilidir. Böylece, etkilenen iletişim sonucu, davranışını neden değiştirdiğini anlamış olacaktır.

Uzmanlık, özdeşlik ve bilgi güçleri, daha çok, kişinin özellik ve davranışlarıyla ilgilidir. Bunlar örgüt yapısında, gerekli motivasyon araçları vasıtasıyla, bir etkileme süreci sonunda, öğrencinin kendisi tarafından bilinçli olarak eriştiği etkinlik düzeyleridir. Eğitim, daha çok kişinin, bu yönlerini hedef alarak güçlendirir. Böylece, amaç ve program hedeflerini gerçekleştiren bir eğitim faaliyeti de etkili ve güçlü sayılır.

Örgütsel etkinlik ile bu güçler arasındaki ilişkileri inceleyen bazı araştırma sonuçlarına göre; bu güçlerin algılanması ile etkililik arasında önemli ve olumlu bir ilişki vardır⁽³⁾. Yöneticiler, güçlerini, astlarını etkilemek için kullanmaktadırlar. Yöneticinin astları üzerinde yaratmak istediği etkileme, eğer ast tarafından benimsenirse, bu etki uzun süreli olmaktadır ve istenilen yönde uyumlu bir davranış değişikliği yaratılmaktadır. Uzun süreli etkileme ise, ancak uzmanlık, özdeşlik ve bir ölçüde de yasal güç tipleriyle sağlanabilmektedir. Ancak, yasal gücün dikkatli kullanılmaması, çalışanların etkililiğini düşürebilmektedir. Uzmanlık gücüyle birlikte kullanılan yasal güç, etkililikte daha olumlu sonuçlar vermektedir. Öte yandan, ödül ve ceza güçleri ile yaratılan etkileme de yöneticiye bağımlıdır ve kısa süreli olmaktadır. Bu yolla etkilemenin kalıcı ve uzun süreli olabilmesi için yöneticinin uzmanlık, özdeşim ve bilgi güçlerinden de yararlanması gerekmektedir. Aksi halde, ceza ve ödül güçleri davranışsal bir uyum yaratabilir, ancak bu sürekli ve kabullenilmiş bir uyum olmayabilir.

Eğitim örgütlerinde bu güç tiplerinin, etkinliği artırdığı kabul edilmektedir. Bu güçler, kişinin yaratma, üretme ve yönetme özelliklerine güçler katabilmektedir.

Eğitimin Güç Kullanma Sorunu

Birbirinden bağımsız olmayan eğitim güçlerinin dinamizmi ile kişilerin yöneliş eğilimleri incelendiğinde genelde, "A Tipi" ve "B Tipi" davranış gösteren insanların varlığından söz edilebilmektedir⁽⁴⁾. Majer Friedman ve Ray Hosenman adlı iki Amerikalı kardiyoloğa göre, Amerikan toplumunun yarısından fazlası, A tipi davranış göstermektedir. Bunlar; şiddetli rekâbete giren, sabırsız, ivedi, kolayca hayal kırıklığına uğrayan, zamana karşı yarışan, çabuk kızan ve bu tipik özelliklerini sürekli gösteren insanlardır. Bu insanlar, hızlı yaşam temposu içinde hep başarıya hırsı ve yanlış başarı algılarına sahiptirler. Bunlar, sürekli stres altında yaşayan ve geleceklerinden kaygı duyan tiplerdir. Bu tiplerin aşırı ucunda davranış kurallarını sık sık çiğneyen (sırasını beklemeye tahammülü olmayan), antisosyal davranış gösterenler yer almaktadır.

B tipi davranış gösteren insanlar, değişme ve gelişmeler karşısında çok daha rahat olan, suçluluk duygusu taşımayan, kaygısız ve rekabetten hoşlanmayan

Yönetici ve öğretmenler, kendi etkinlik alanlarında bir uzmanlık eğitimi almalıdırlar.

tipler olarak kabul edilir.

Bilgi çağında, eğitimi ciddi olarak düşündüren, A tipi davranış gösteren insanların çoğunlukta oluşu ve eğitimin de bu amaca hizmet eder, niteliksiz bir araç durumuna düşürülmesidir. Eğitimin uzmanlaştırma gücü, insanları yeteneğinin üstünde anlamsız bir rekabet ortamında zorlarken, o'nu, özellikle A tipi davranış eğilimli kılmıştır.

Bugün, her iki davranış eğilimi (A ve B tipi) de uyumsuzluk örnekleri olarak kabul edilmektedir. Günümüz eğitiminin hedefi, etkili ve güçlü böylece yaratıcı olan insan tipini yetiştirmek olmalıdır. Eğitimin görevi, gücünü kullanmada paniğe kapılarak bilinçsizce bir gerilim ve rekabet içinde bocalayan ya da gelişme ve olaylar karşısında aşırı duyarsız kalan kişiler yetiştirmek olmamalıdır.

Çeşitli insan tipleri incelendiğinde, insanın çok boyutlu bir varlık olduğu savunulmaktadır⁽⁵⁾ Buna göre insanın duygu, heyecan, imge ve tutkularından oluşan "duygusal boyutu", belirli değerlere göre hareket etmesini sağlayan "normatif boyutu", çevresindeki olaylara farklı anlam veren "tinsel boyutu", geçmişe dönük ve bilinç dışı isteklerinden oluşan "transandantal boyutu" ve diğerleri ile ilişkiler kurmasını sağlayan "sosyal boyutu" vardır. Bir insanda bu boyutların hepsini aynı ağırlıkta görmek mümkün değildir. Bu konuda dengeyi, toplumsal ve teknik değişimler etkileyebilmektedir.

Teknik ve ekonomik büyüme, insan gelişimi için yeterli değildir. Bu alandaki değişimler, insanı tek boyutluluğa itip, o'nu kendisi ve çevresine yabancılaştırmaktadır. Eğitim, bu boyutları kendi etkinliği ve gücüyle tanıyıp, her boyuta uygun güç ve yöntemleri kullanarak, kişiye potansiyeli ve yeteneği ölçüsünde yön vermeli ve böylece o'nun kendi benliği ve çevresiyle kişisel uyumunu gerçekleştirmesine yardımcı olmalıdır.

KAYNAKLAR

(1) Gannon M.S., "Organizational Behavior", Little Brown Co.: Boston, 1978, s.197.

(2) Katrinli, Alev, Timurcanday, Ömür N. "Güç Tipleri ve Grup Etkililiği V. Ulusal Psikoloji Kongresi, Psikoloji-Seminer Dergisi, Özel sayı, 8. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, İzmir, 1990, s.128.

(3) Katrinli, Alev ve Timurcanday, Ömür N. "Güç Tipleri ve Grup Etkililiği, V. Ulusal Psikoloji Kongresi, Psikoloji-Seminer Dergisi, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, İzmir, 1990, s. 134.

(4) Artan, İnci. Örgütsel Stres Kaynakları ve Yöneticiler Üzerinde Bir Uygulama, Basisen Eğitim ve Kültür Yayınları: 10, İstanbul, 1986, s. 99.

(5) Weisskopf, W.A., **Alienation and Economics**, Dutton, New York, 1971, s. 181-192.

Sonuç

Bilgi çağında, bu çağın gereklerine uygun yeni tip insan yetiştirme düzeni ilgi ve yeteneği esas alarak yönelten kişisel ağırlıklı eğitim uygulamaları olmalıdır. Bu uygulamalar hızlı toplumsal ve teknolojik değişim sürecinden doğrudan ya da dolaylı olarak etkilenmektedir. Hızlı değişim sürecinin yarattığı karmaşa içinde kişiyi kendine ve çevresine yabancılaştırmamak için yeteneğine ve gücüne uygun bir eğitim etkinliğine yönelterek yaratıcılığında ve mesleki geleceğinde uzmanlaştırmayı hedef almak en akılcı yöneltme şekli olmalıdır.

Bilgi çağında hızlı değişim sürecine yetişip uyum sağlayamama kaygıları, günümüz insanların çoğunluğunu aceleci, rekabetçi ve güvensiz yapmıştır. Bu hızlı gelişim sürecinin olumsuzluklarını ortadan kaldırmak ve insanları gelecekte emin, güven içinde, kaygısız yöneltme konusunda bugünkü eğitime önemli sorumluluklar düşmektedir.

Günümüz eğitimi, sorumluluklarının bilincinde etkili ve güçlü olmalıdır. Bu etkinliğini etkili güç ve yöntemler kullanarak göstermelidir. Bu konuda, eğitimin ödül, ceza, yasal, uzmanlık, özdeşlik ve bilgi güçleri itici güç tipleri olarak önerilmektedir.

Eğitim etkililiği ve gücünü dolaylı olarak da hayata ve geleceğe hazırlayacağı kişilerin yetenek (uzmanlık, yaratıcılık), bilgi gücünde kendini hissettirmelidir.

Bugün eğitim, etkinlik güçlerini, bilgi çağının gereklerine uygun, kendi yetenek alanında uzman, yaratıcı ve üretici nitelikte insan tipini yetiştirerek o'nun mal ve hizmet üretim başarısıyla ortaya koymalıdır.

YAYINLAR

TÜRKİYE'DE KADIN OLGUSU

Yayına hazırlayan: Necla ARAT

Kadın ve kadına ilişkin konular, uzun zaman özel alanın bir parçası olarak düşünüldüğünden, araştırılmaya bugüne kadar değer görülmedi. Oysa kadının sorunları, özel bir sorun değil. Kadınlığa ve erkekliğe verilen anlamların kültürel ve toplumsal süreçler sonunda ortaya çıktığı artık biliniyor. Bu nedenle toplum ve toplum kültürü tarafından belirlendiği, bu belirlenmede kadınların ne tür sorunlarla karşı karşıya kaldıkları önem kazanıyor.

İşte "Türkiye'de Kadın Olgusu" adlı bu kitap kadın gerçeğine yeni yaklaşımları örneklendiren yazılardan oluşuyor. Kadının toplumun karar verme süreçlerinde temsil edilememesi, kitle iletişim araçlarında cinselliği ön plana çıkarılarak yabancılaşması, dinsel, kurumsal, hukuksal pratiklerle ikincil kılınması, bedenini (dolayısıyla doğurganlığını) kontrol edememesi, cinsel zorlukları, özgür bir kişilik ve kimlik arayışı uzman bilim kadınlarınca irdelenip sorgulanıyor. Prof. Dr. Ferhunde ÖZBAY- Prof. Dr. Dilek DOLTAŞ, Doç. Dr. Yeşim ARAT, Prof. Dr. Günsel KOPTAGEL-İLÂL, Dr. Serpil ÜŞÜR, Doç. Dr. Türkel MİNLİBAŞ, Doç. Dr. Meryem KORAY ve Prof. Dr. Aysel AZİZ'in çalışmalarının sonuna bir de **bibliyografya** eklenmiştir. Dr. Serpil ÇAKIR'ın bu çalışması Türkiye'de 1980 sonrası yapılan Kadın Araştırmalarını içermektedir.

SAY YAYINLARI
1992/ İstanbul

SÖZ VE DİKSİYON SANATI

Nüzhet ŞENBAY

Biz insanları hayvanlardan ayıran en yüce nitelik, düşünerek, düzgün, anlatımlı konuşmamızdır. Yoksa konuşmak, ağzına geleni saçma sapan, düşünmeden, geliş güzel söylemek demek değildir. Bunun için de söylenmiş bir atasözümüz vardır: "Boğaz dokuz boğumlu" derler. Önce düşünmek, zihinde tasarladıklarımızı gerekiyorsa söylemek yerinde olur. İşte, bu nedenle de "söz söyleme sanatı" ilk çağlardan beri toplumlar arasında bir meslek haline gelmiştir.

Kuşkusuz, konuşmayı oluşturan ses, dilin doğmasında temel bir eleman olup, Tanrı'nın insanlara bağışladığı olağanüstü bir armağandır. İnsan düşünce, duygu ve coşkularını kendi vücudunda bulunan ses aracının yardımıyla söze dönüştürerek başkalarına anlatabilir.

Biyoloji bilginlerinin inceleme ve araştırmalarından öğrenildiğine göre, ilk insan soydaşlarıyla anlaşmak için 'ses aleti'ni kullanmasını bilmiyormuş. Ancak onu 'sindirim aygıtının bir parçası gibi, doğal olarak da, yaşayabilmesi için soluk alma, yemek yeme aracı yerine kullanıyormuş. Aradan uzun yıllar geçtikten sonra, yalın sesler çıkarmaya ve o seslerle de birçok kavramları anlatmaya çalışmış. Ve böylece, epeyce bir zaman onun üzerinde uğraşarak, çiraklık dönemini atlattıktan sonra, söz söyleme mutluluğuna kavuşmuş.

Görülüyor ki, söz insanın doğal bir anlatım aracı değildir. Nasıl ki bir müzik aletini çalmak için nota ile o aletin üzerinde çalışıp bir emek ve çaba harcamak gerekirse, toplum karşısında söz söylemeyi öğrenmek için de öylece metinler üzerinde çalışıp, bir emek ve çaba harcamak gerekir.

Bu kitap hem günlük konuşmalar, hem de çeşitli konferanslarda dilin doğru ve etkili kullanımına yönelik örnek alıştırmalar içeren bir el kitabıdır.

YAPI KREDİ YAYINLARI
1992/İstanbul

Yaşadıkça Eğitim

Dergimizin,
28. sayısındaki konularımızdan
bazıları

- Geliştiren
Ana-Baba (3)
- Çağdaş Eğitim ve
Çağdaş Üniversite
- Çocuğunuzun
Yanında
Olmak
- Duygularını
İfade Etmesinde
Çocuğa Nasıl
Yardım Edilir?

Her zaman eğitici, güvenilir anahtarınız
Yaşadıkça Eğitim derginiz yine sizlerle..
Abone Olunuz, Abone bulunuz...